

name of the committee. The Audit Committee has long been recognised as one of the Assembly's key scrutiny committees. It examines the way that the Government has carried out its policies on the basis of reports prepared by the Auditor General for Wales, and it reports directly to the Assembly on whether Government and public bodies are capable of delivering the public policy agenda. The committee invites evidence from witnesses, particularly the Permanent Secretary and accounting officers of the Welsh Assembly Government, and makes recommendations on how efficiency and effectiveness can be improved. As I said in the recent debate on the Audit Committee's annual report for September 2007 to the end of 2008, the committee took evidence from 47 witnesses and published 14 reports. It made a total of 170 recommendations that were either wholly or partially accepted by the Government. That is a substantial record of achievement.

enw'r pwyllgor. Mae'r Pwyllgor Archwilio wedi'i gydnabod ers tro yn un o brif bwyllgorau craffu'r Cynulliad. Mae'n archwilio'r modd y mae'r Llywodraeth wedi gweithredu ei pholisïau ar sail adroddiadau a baratowyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru, ac y mae'n adrodd yn uniongyrchol i'r Cynulliad ar y cwestiwn a yw'r Llywodraeth a chyrrff cyhoeddus yn gallu cyflawni'r agenda polisi cyhoeddus. Mae'r pwyllgor yn gwahodd tystiolaeth gan dystion, yn arbennig yr Ysgrifennydd Parhaol a swyddogion cyfrifyddu Llywodraeth y Cynulliad, ac y mae'n gwneud argymhellion sut y gellir gwella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd. Fel y dywedais yn y ddatl yn ddiweddar ar adroddiad blynyddol y Pwyllgor Archwilio am y cyfnod Medi 2007 i ddiwedd 2008, cafodd y pwyllgor dystiolaeth gan 47 o dystion a chyhoeddodd 14 o adroddiadau. Gwnaeth gyfanswm o 170 o argymhellion a gafodd eu derbyn yn llwyr neu'n rhannol gan y Llywodraeth. Mae hynny'n record sylweddol o gyflawni.

3.10 p.m.

The change of the committee's name to that of 'public accounts committee' reflects the fact that the committee is clearly far more than just an 'audit' committee. We welcome the proposal from the independent review panel that it would be far more appropriate to describe the committee as 'the public accounts committee'. It far better reflects the work of the committee and its role in protecting the public purse in Wales. It also reflects and is in keeping with the style and manner of working in other parliamentary bodies. I am delighted to support the motion this afternoon.

Mae newid enw'r pwyllgor i 'bwyllgor cyfrifon cyhoeddus' yn adlewyrchu'r ffaith fod y pwyllgor yn amlwg lawer yn fwy na phwyllgor 'archwilio' yn unig. Yr ydym yn croesawu'r cynnig gan y panel adolygu annibynnol mai llawer mwy priodol fyddai disgrifio'r pwyllgor fel 'y pwyllgor cyfrifon cyhoeddus'. Mae'n adlewyrchu gwaith y pwyllgor a'i swyddogaeth o ran diogelu pwrs y wlad yng Nghymru lawer yn well. Mae hefyd yn adlewyrchu ac yn cyd-fynd â'r arddull a'r dull gweithio mewn cyrrff seneddol eraill. Mae'n bleser gennyf gefnogi'r cynnig hwn y prynhawn yma.

Y Llywydd: Nad oes neb arall am siarad ar y cynnig. Y cwestiwn yw bod y cynnig yn cael ei dderbyn. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Felly, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, yw wyf yn datgan bod y cynnig wedi ei dderbyn.

The Presiding Officer: No one else wishes to speak to the motion. The question is that the motion be agreed. Are there any objections? I see there are none. Therefore, in accordance with Standing Order No. 7.35, I declare that the motion is agreed.

"Derbyniwyd y cynnig."

"Motion agreed."

Cynnig i Ddirymu Gorchymyn Dileu Twbercwlosis (Cymru) 2009 Motion to Annul the Tuberculosis Eradication (Wales) Order 2009

Y Cofnod

Lorraine Barrett: I move the following motion in my name and the name of Peter Black. I move that

Lorraine Barrett: Cynigiau y cynnig canlynol yn fy enw i ac enw Peter Black. Cynigiau fod

"the National Assembly for Wales in accordance with Standing Order No. 24.2:"

"Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 24.2:"

"agrees that the Tuberculosis Eradication (Wales) Order 2009, laid before the Assembly on 30 September 2009, be annulled." (NDM4301)

"yn cytuno y dylid dirymu Gorchymyn Dileu Twbercwlosis (Cymru) 2009, a gyflwynwyd gerbron y Cynulliad ar 30 Medi 2009." (NDM4301)

I will start by saying that the Minister's decision to lay the Tuberculosis (Wales) Order 2009 was poorly judged and likely to worsen the spread of bovine TB in Wales. I did not put my name to this motion lightly and I spent quite a few restless nights coming to this decision. I have always been a loyal member of my party and of the Assembly Government, but I could not stand by and let this Order go through without a last-minute attempt to stop it. I call on the Minister to drop the Order and to replace it with a new Order to allow for a vaccination pilot scheme only, as well as the cattle-based measures that she has in place. I appreciate that the Order allows for vaccination, but having two schemes in place would mean that it would be impossible to know what had worked. Even the Minister's chief veterinarian has said:

Dechreuaf drwy ddweud bod penderfyniad y Gweinidog i gyflwyno Gorchymyn Twbercwlosis (Cymru) 2009 yn annoeth ac yn debygol o waethygu ymlediad TB mewn gwartheg yng Nghymru. Nid ar chwarae bach y rhois fy enw i'r cynnig hwn, a chollais lawer noson o gwsg cyn gwneud y penderfyniad hwn. Bûm yn aelod ffyddlon o'm plaid a Llywodraeth y Cynulliad erioed, ond ni allwn adael i'r Gorchymyn hwn gael ei basio heb ymgais munud olaf i'w atal. Galwaf ar y Gweinidog i ollwng y Gorchymyn a chyflwyno Gorchymyn newydd yn ei le er mwyn caniatáu inni dreialu cynllun brechu yn unig, yn ogystal â'r mesurau'n ymwneud â gwartheg a gyflwynwyd ganddi. Sylweddolaf fod y Gorchymyn yn caniatáu brechu, ond byddai cael dau gynllun ar waith yn golygu y byddai'n amhosibl gwybod beth oedd wedi gweithio. Mae prif filfeddyg y Gweinidog hyd yn oed wedi dweud:

'If we are successful we won't be able to say for sure whether is the cull or our other actions that did it; it will be a combination of these measures'.

Os byddwn yn llwyddiannus, ni fyddwn yn gallu dweud yn bendant ai'r rhaglen ddifa ynteu ein camau gweithredu eraill a wnaeth hynny; bydd yn gyfuniad o'r mesurau hyn.

I do not believe that killing badgers as a means of tackling this problem is scientifically or morally justified. I use the word 'killing' because a 'cull' is defined as

Ni chredaf y gellir cyfiawnhau lladd moch daear fel dull i fynd i'r afael â'r broblem hon yn wyddonol nac yn foesol. Defnyddiaf y gair 'lladd' oherwydd y diffiniad o 'ddifa' yw

'the removal of selected individuals...usually due to undesirable characteristics.'

cael gwared ag unigolion dethol...oherwydd nodweddion annymunol fel rheol.

The Minister's Order will trap badgers and kill all that are caught, irrespective of their TB status. I could just reiterate scientifically based arguments against the Minister's Order, but they have already been well rehearsed in the Chamber. Today, I want to concentrate on what others have said, some of them farmers in Pembrokeshire. I know that many of you will have received these letters, because there has been a strong campaign against this. It is fair to say that we have also received many representations from farmers who want the cull to go ahead. Eunice and Carron Meredith say this:

Bydd Gorchymyn y Gweinidog yn golygu dal moch daear a lladd pob un a gaiff ei ddal, waeth beth fo'i statws TB. Gallwn ailadrodd dadleuon gwyddonol yn erbyn Gorchymyn y Gweinidog, ond maent eisoes wedi'u cyflwyno droeon yn y Siambr. Heddiw, yr wyf am ganolbwyntio ar yr hyn y mae pobl eraill wedi'i ddweud, rai ohonynt yn ffermwyr yn Sir Benfro. Gwn y bydd llawer ohonoch wedi cael y llythyrau hyn, oherwydd bu ymgyrch gref yn erbyn hyn. Mae'n deg dweud ein bod hefyd wedi cael nifer o sylwadau gan ffermwyr sy'n awyddus i weld y rhaglen ddifa'n mynd yn ei blaen. Dyma sydd gan Eunice a Carron Meredith i'w ddweud:

'We run an organic extensive farm and...we have never had a case of bTB. We own 55 acres of woodland which is a badger city with huge numbers of healthy badgers causing no harm to anyone and they also live and move about amongst the cattle.

Yr ydym yn rhedeg fferm organig fawr ac nid ydym erioed wedi cael achos o TB. Yr ydym yn berchen ar 55 erw o goetir sy'n llawn moch daear gyda nifer fawr iawn o foch daear iach nad ydynt yn achosi niwed i neb, ac y maent hefyd yn byw ac yn symud ymhlith y gwartheg.

'We have always believed TB to be caused by intensive farming and the way to control TB is to deal with the welfare, health and movement of cattle. Coming on to our farm to cull our healthy badger population would be criminal. Why mess with a healthy woodland community which manages itself?

Yr ydym wedi credu erioed fod TB yn cael ei achosi gan arferion ffermio dwys ac mai'r ffordd i reoli TB yw ymdrin â lles ac iechyd gwartheg a'r gwaith o'u symud. Byddai dod i'n fferm ni i ddifa ein poblogaeth o foch daear iach yn warthus. Pam ymyrryd â chymuned coetir iach sy'n ei rheoli ei hun?

'If the Welsh Assembly Government insist on being so irresponsible as to cull badgers then please make sure they do not have the powers to come on to

Os yw Llywodraeth y Cynulliad yn mynnu bod mor anghyfrifol â difa moch daear, a wnewch chi sicrhau nad oes ganddynt y pwerau i ddod i ffermydd, fel ein fferm ni,

farms where there haven't been any cases of TB, like ours.'

Ile na fu dim achosion o TB.

That is a question that I want to put to the Minister. The Order gives the power to prosecute anyone who tries to stop badgers from being killed. Would that apply to the likes of Eunice and Carron if you send your marksmen onto their land, where there are only healthy badgers?

Dyna gwestiwn yr hoffwn ei gyflwyno i'r Gweinidog. Mae'r Gorchymyn yn rhoi'r pŵer i erlyn unrhyw un sy'n ceisio atal moch daear rhag cael eu lladd. A fyddai hynny'n berthnasol i bobl fel Eunice a Carron os byddwch yn anfon eich saethwyr ar eu tir, lle mae moch daear iach yn unig?

A young person called Willow—I think that you have all had this letter—has given this a lot of thought; I do not know how old she is. She tells us that she rides a lot on farms and one in particular has had outbreaks of bovine TB. She says:

Mae merch ifanc o'r enw Willow—credaf eich bod i gyd wedi cael y llythyr hwn—wedi ystyried y mater hwn yn ofalus. Wn i ddim faint yw ei hoed. Mae'n dweud ei bod yn marchogaeth llawer ar ffermydd a bod achosion o TB wedi'u cael ar un ohonynt yn benodol. Meddai:

'The land is desert and has no wildlife anywhere and the cows are kept in dire conditions.'

Mae'r tir yn ddiffaith heb ddim bywyd gwyllt yn unman a'r gwartheg yn cael eu cadw mewn amodau ofnadwy.

She feels strongly that it is those intensive farming conditions that cause bovine TB. I therefore make a simple plea—["Interruption".]

Mae'n credu'n gryf mai'r amodau ffermio dwys hynny sy'n achosi TB mewn gwartheg. Felly, yr wyf yn gwneud ple syml—["Torri ar draws"].

Alun Davies: I do not wish to stop you in mid-argument, but you were part of the Rural Development Sub-Committee inquiry into bovine TB, and we took evidence over many months from many different witnesses, and not one provided any evidence at all that farming practices lead to the spread of bovine TB—not one. That was part of a report that you accepted at the time.

Alun Davies: Nid wyf yn dymuno eich atal yng nghanol eich dadl, ond yr oeddech yn rhan o ymchwiliad yr Is-bwyllgor Datblygu Gwledig i TB mewn gwartheg, a chafwyd tystiolaeth dros fisoedd lawer gan lawer o wahanol dystion, ac ni ddarparodd yr un ohonynt ddim tystiolaeth o gwbl fod arferion ffermio'n arwain at ymlediad TB mewn gwartheg—dim un ohonynt. Yr oedd hynny'n rhan o adroddiad a dderbyniwyd gennych ar y pryd.

Lorraine Barrett: You know that I voted in a different way to the rest of the committee regarding the proposals at the end of that report. There is evidence that intensive farming and bad husbandry can lead to disease of all sorts. That is a given, if you see the conditions that some of these cattle live in.

Lorraine Barrett: Gwyddoch fy mod wedi pleidleisio mewn ffordd wahanol i weddill y pwyllgor ar y cynigion ar ddiwedd yr adroddiad hwnnw. Mae tystiolaeth y gall ffermio dwys a hwsmonaeth wael arwain at bob math o glefydau. Mae hynny'n ffaith, pe byddech yn gweld yr amodau lle mae rhai o'r gwartheg hyn yn byw.

Brynle Williams "rose"—

Brynle Williams "a gododd"—

Lorraine Barrett: No, I will continue, Brynle.

Lorraine Barrett: Na, yr wyf am barhau, Brynle.

This young person takes this issue seriously, and she asks that more support be given to farmers so that they can ensure that they have enough clean bedding, and can create more space. She may be young, but she has a right to express her views. ["Interruption".]

Mae'r ferch ifanc hon yn cymryd y mater hwn o ddifrif, ac y mae'n gofyn i ffermwyr gael mwy o gymorth i allu sicrhau bod ganddynt ddigon o wellt glân, a'u bod yn gallu creu mwy o le. Efallai ei bod yn ifanc, ond mae ganddi'r hawl i fynegi ei barn. ["Torri ar draws"]

Go on then, Brynle.

Ewch yn eich blaen, Brynle.

Brynle Williams: You say that this is due to bad conditions, and the way in which animals are kept, but I have to inform you, Mrs Barrett, that we farmers have to comply with legislation set down by this very

Brynle Williams: Dywedwch mai amodau gwael a'r ffordd y caiff anifeiliaid eu cadw sydd i gyfrif am hyn, ond rhaid imi ddweud wrthy, Mrs Barrett, ei bod yn rhaid i ni ffermwyr gydymffurfio â deddfwriaeth a gyflwynwyd gan y Siambr hon ar arferion ffermio ac archwilio da byw—

Chamber on farming practices and inspection of livestock—that sets out requirements about how they are kept, right down to the square footage per animal that should be provided. Please do not drag out that old chestnut, that it is due to bad farming.

Lorraine Barrett: Mr Williams, I am sure that there are many good farmers in Wales who look after their animals, but I could take you to a few places where that is not the case.

The Woodland Trust, a much-respected organisation in Wales, is extremely uneasy about the proposed cull. It believes that the best scientific evidence does not point to the destruction of badgers as an effective method of TB eradication. It does not think that it is possible to measure the results if a cull is undertaken alongside cattle-based measures, and therefore it believes that a stand-alone cattle-based trial is better. Pembrokeshire Against The Cull, an organisation made up of landowners, farmers and residents, produces some excellent material. It asks when farmers will have the courage to accept that they can contribute to spreading the disease through careless cattle-trading activities; and it asks that question because the director of the Welsh Government's animal health division said on 23 June that

'there is only one way that the disease gets into a clean area, and that is by moving infected animals'.

You only have to look at the work done at Woodchester Park in Gloucestershire, which is part of the badger research programme of the Department for Environment, Food and Rural Affairs. For the past 30 years this work has shown that badgers live in social groups, and usually stay in the group all their lives, rather than moving from sett to sett. Radio tracking has shown this—they rarely venture outside their boundaries unless they are disturbed by changes in neighbouring areas, or other badgers nearby are being attacked. Evidence at Woodchester Park shows that badgers caught in farm buildings are more likely to have bovine TB than those caught near the sett. There is a lot more information available from Woodchester Park and I urge Members to read it.

The RSPCA has voiced concern about licensed culling, about operators not being sufficiently skilled and trained. Can the Minister reassure us that, if our motion is defeated today, the people recruited to undertake the proposed cull will have the right experience and undertake the cull in the right way? The National Trust believes that any significant decrease in TB in cattle can only be achieved

sy'n gosod allan ofynion ynglŷn â'r ffordd y cânt eu cadw, gan gynnwys faint o droedfeddi sgwâr y dylid eu darparu ar gyfer pob anifail, hyd yn oed. Peidiwch ag ailadrodd yr hen stori honno mai arferion ffermio gwael sy'n gyfrifol am hyn.

Lorraine Barrett: Mr Williams, yr wyf yn siŵr fod llawer o ffermwyr da yng Nghymru sy'n gofalu am eu hanifeiliaid, ond gallwn fynd â chi i rai mannau lle nad yw hynny'n wir.

Mae Coed Cadw, sefydliad uchel ei barch yng Nghymru, yn bryderus iawn ynglŷn â'r rhaglen ddifa arfaethedig. Mae'n credu nad yw'r dystiolaeth wyddonol orau yn awgrymu bod lladd moch daear yn ddull effeithiol o ddileu TB. Nid yw'n credu bod modd mesur y canlyniadau os cynhelir rhaglen ddifa ochr yn ochr â mesurau'n ymwneud â gwartheg, ac felly mae'n credu mai gwell fyddai cynnal treial unigol sy'n canolbwyntio ar fesurau'n ymwneud â gwartheg yn unig. Mae'r mudiad Atal y Cwlio Sir Benfro, sy'n cynnwys tiffeddianwyr, ffermwyr a thrigolion, yn cynhyrchu enghreifftiau o ddeunyddiau gwych. Mae'n gofyn pryd y bydd ffermwyr yn ddigon dewr i dderbyn eu bod yn gallu cyfrannu at ledaenu'r clefyd drwy weithgareddau diofal wrth fasnachu gwartheg; ac y mae'n gofyn y cwestiwn hwnnw oherwydd bod cyfarwyddwr is-adran iechyd anifeiliaid Llywodraeth y Cynulliad wedi dweud ar 23 Mehefin mai

un ffordd yn unig sydd i'r clefyd gyrraedd ardal lân, a hynny yw drwy symud anifeiliaid heintus.

Nid oes ond rhaid ichi edrych ar y gwaith a wneir ym Mharc Woodchester yn Swydd Gaerloyw, sy'n rhan o raglen ymchwil i foch daear gan Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig. Dros y 30 mlynedd diwethaf mae'r gwaith hwn wedi dangos bod moch daear yn byw mewn grwpiau cymdeithasol, ac fel rheol yn aros yn yr un grŵp drwy eu hoes, yn hytrach na symud o wâl i wâl. Mae system o lwybro radio wedi dangos hynny—anaml iawn y byddant yn mentro y tu hwnt i'w ffiniau oni bai bod newidiadau mewn ardaloedd cyfagos yn aflonyddu amynt, neu bod rhywbeth yn ymosod ar foch daear eraill gerllaw. Mae tystiolaeth ym Mharc Woodchester yn dangos bod moch daear sy'n cael eu dal mewn adeiladau fferm yn fwy tebygol o fod wedi'u heintio â TB gwartheg na'r rheini sy'n cael eu dal ger y wâl. Mae llawer mwy o wybodaeth ar gael gan Barc Woodchester, ac anogaf Aelodau i'w darllen.

Mae'r Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid (RSPCA) wedi mynegi pryder ynglŷn â difa trwyddedig gan weithredwyr heb y sgiliau na'r hyfforddiant priodol. A all y Gweinidog ein sicrhau, os caiff ein cynnig ei wrthod heddiw, y bydd gan y rheini sy'n cael eu recriwtio i ymgymryd â'r gwaith difa arfaethedig y profiad iawn ac y byddant yn gwneud y gwaith yn y ffordd gywir? Cred yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol mai'r unig fodd o sicrhau gostyngiad

through such large-scale and draconian measures to reduce badger numbers as to make the option impractical, unaffordable, and publicly unacceptable.

sylweddol mewn TB mewn gwartheg yw drwy ddefnyddio mesurau mor helaeth a didrugaredd i leihau niferoedd moch daear nes y bydd y dewis hwnnw'n anymarferol, yn rhy ddrud ac yn annerbyniol i'r cyhoedd.

Professor John Vaughan, chair of the independent scientific group, advised us that it is totally inappropriate to expect farmers to undertake this, but I presume that most marksmen in this country would come from the farming industry. A cull could only be carried out under expert fieldsmen, who would require immense organisational and logistical support. Can the Minister tell us which expert fieldsmen she will be employing to shoot badgers, and how long the whole exercise will last?

Mae'r Athro John Vaughan, cadeirydd y grŵp gwyddonol annibynnol, wedi ein cynghori ei bod yn gwbl amhriodol disgwyl i ffermwyr wneud y gwaith hwn, ond yr wyf yn tybio y byddai'r rhan fwyaf o saethwyr yn y wlad hon yn dod o'r diwydiant ffermio. Dim ond pobl saethwyr arbenigol a allai wneud y gwaith difa, a byddai amynt angen llawer iawn o gymorth o ran trefniadaeth a logisteg. A all y Gweinidog ddweud wrthym pa saethwyr arbenigol y bydd yn eu cyflogi i saethu moch daear, ac am ba hyd y bydd yr ymarfer cyfan yn para?

3.20 p.m.

In conclusion, I want to say that this is not a cull, but a kill, and Pembrokeshire will be known as the killing fields. It is not a cull, it is a slaughter.

I gloi, hoffwn ddweud nad difa yw hyn, ond lladd, a bydd Sir Benfro yn cael ei hadnabod fel maes y gyflafan. Nid difa yw hyn, ond lladdfa.

Brynle Williams: I am very sorry, Lorraine, that you take this attitude that farming is nothing but a dirty, fierce practice.

Brynle Williams: Mae'n ddrwg gennyf, Lorraine, eich bod yn teimlo nad yw ffermio yn ddim ond arfer budr a garw.

Joyce Watson: No-one said that.

Joyce Watson: Ni ddywedodd neb hynny.

Brynle Williams: That is what Lorraine is implying.

Brynle Williams: Dyna y mae Lorraine yn ei ensynio.

It is understandable that the Assembly Government's TB eradication programme still generates strong feeling, which is obvious here today, both for and against, among some Members here and the public. That was the case when the eradication programme was debated and voted upon last year, and therefore it is not surprising that the motion has been tabled. However, the fact remains that Wales is in urgent need of the eradication of TB—not the eradication of wildlife. Too many people are very emotive about this and do not realise that TB crosses from animals to people. I have three grandchildren and I do not want the risk of TB crossing to them; it is already happening down in the west country, and the evidence is there to support that.

Mae'n ddealladwy fod rhaglen Llywodraeth y Cynulliad i ddileu TB yn dal i ennyn teimladau cryf, sy'n amlwg yma heddiw, o'i phlaid ac yn ei herbyn, ymhlith rhai Aelodau yma a'r cyhoedd. Yr oedd hynny'n wir pan drafodwyd y rhaglen ddileu a phan bleidleisiwyd arni y llynedd, ac felly nid yw'n syndod fod y cynnig wedi'i gyflwyno. Fodd bynnag, y ffaith amdani yw bod angen dybryd am ddileu TB yng Nghymru—nid dileu bywyd gwyllt. Mae gormod o bobl yn emosiynol iawn ynglŷn â hyn heb sylweddoli bod modd i TB gael ei drosglwyddo o anifeiliaid i bobl. Mae gennyf dri o wyrion ac wyresau, ac nid wyf am wynebu'r risg y gallai TB gael ei drosglwyddo iddynt hwy; mae eisoes yn digwydd yng ngorllewin Lloegr, ac y mae tystiolaeth i gefnogi hynny.

Joyce Watson: While you say all of those things, and while I agree that emotions are high, how will you be able to look your grandchildren in the face and say that this cull will definitely improve the situation? The evidence from the chief veterinary officer states that you will not know the answer to that question.

Joyce Watson: Er eich bod yn dweud yr holl bethau hynny, ac er fy mod yn cytuno bod hwn yn fater sy'n cynhyrfu'r emosiynau, sut y byddwch yn gallu edrych i fyw llygaid eich wyrion a'ch wyresau a dweud gyda sicrwydd y bydd y difa hwn yn sicr yn gwella'r sefyllfa? Mae'r dystiolaeth gan y prif swyddog milfeddygol yn dweud na fyddwch yn gwybod yr ateb i'r cwestiwn hwnnw.

Brynle Williams: That is like the old adage, 'how long is a piece of string?'. We will not know the answer until we get right through to the end of this

Brynle Williams: Pwy fydd yn gallu dweud? Ni fyddwn yn gwybod yr ateb nes bydd y broses hon wedi'i

process, which will take many years. I remember that when TB was eradicated in Wales there was a dinner in this city to celebrate that. I will not argue about the niceties of whether the cow gave it to the badger or whether the badger gave it to the cow. We have tried cattle control and we have tried the removal of cattle, but the one factor that has not been addressed is the wildlife issue. We must address that issue, and do so holistically. I would love to see a vaccination programme that would cure it immediately. I am sorry, but we are still playing around with experiments after very many years—["Interruption."]"—it is more than two years, I am afraid.

The compensation bill was £24 million last year, and I am more than certain that the Minister for Health and Social Services, Edwina Hart, would love to have a large proportion of that to put into the health service. If the Assembly Government's policies were to go back to cattle-only measures, which have failed completely to contain TB, let alone to eradicate the disease in the past decade, then, by the Minister's calculation, the bill will be nearer to £80 million. Due to these economic conditions and the pressure of public finances, Wales needs to eradicate this debilitating disease, because I emphasise again that it can cross to people.

Irene James: Will you take an intervention?

Brynle Williams: No, I am sorry, I will not take an intervention—I am running out of time.

This is costing us a fortune—a fortune that could be used for front-line services. The case for a genuine, holistic TB eradication policy that addresses the infection in livestock and wildlife is robust, as it was when members last voted on it. I know that you voted against it, Lorraine, but you were there and you saw all the evidence that was given. The Welsh Conservatives remain committed to a healthy wildlife population, living alongside healthy cattle and, more so, alongside healthy people. I urge Members to join us in supporting the TB eradication programme and oppose the motion.

Joyce Watson: I am sure that we all recognise the devastating impact that bovine TB has on our farming industry, and we are agreed about the need to combat that disease. However, I cannot support the Minister's plan for a cull of badgers in north Pembrokeshire, and I will set out the reasons in my argument. I do, however, commend the Government's clear commitment to eradicating the disease in Wales. The Minister has said consistently that a cull would go ahead only once all preparatory work was complete. I think that we need to allow more time to implement and assess the work already under way.

chwblhau, a bydd hynny'n cymryd blynyddoedd lawer. Cofiaf pan gafodd TB ei ddileu yng Nghymru fod cinio yn y ddinas hon i ddathlu hynny. Nid wyf am ddadlau am y manylion ai'r fuwch a roddodd y clefyd i'r mochyn daear ynteu'r mochyn daear i'r fuwch. Yr ydym wedi rhoi cynnig ar reoli gwartheg ac wedi rhoi cynnig ar ladd gwartheg, ond yr un ffactor sydd heb gael sylw yw bywyd gwyllt. Rhaid inni fynd i'r afael â'r mater hwnnw, a gwneud hynny mewn modd cyfannol. Byddwn wrth fy modd yn gweld rhaglen frechu a fyddai'n datrys y broblem yn llwyr. Rhaid imi ddweud mai dal i gyboli ag arbrofion yr ydym ni ar ôl blynyddoedd lawer—["Torri ar draws"]—mae'n fwy na dwy flynedd, mae amaf ofn.

Y llynedd, talwyd £24 miliwn mewn iawndal, ac y mae'n siŵr gennyf y byddai Edwina Hart, y Gweinidog dros lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, wrth ei bodd yn cael cyfran fawr o hwnnw i'w rhoi i'r gwasanaeth iechyd. Pe byddai polisïau Llywodraeth y Cynulliad yn mynd yn ôl at fesurau'n ymwneud â gwartheg yn unig, sydd wedi methu'n lân â rheoli TB, heb sôn am ei ddileu yn ystod y degawd diwethaf, yna yn ôl cyfrifiad y Gweinidog byddai'r bil iawndal yn nes at £80 miliwn. O ganlyniad i'r amodau economaidd presennol a'r pwysau ar arian cyhoeddus, mae angen i Gymru ddileu'r clefyd gwanychol hwn, oherwydd pwysleisiaf eto y gall gael ei drosglwyddo i bobl.

Irene James: A wnewch chi dderbyn ymyriad?

Brynle: Na wnaf, mae'n ddrwg gennyf, ni dderbyniaf ymyriad—mae fy amser yn dod i ben.

Mae hyn yn costio ffortiwn inni—ffortiwn y gellid ei defnyddio ar gyfer gwasanaethau rheng flaen. Mae'r ddadl o blaid cael polisi dilys a chyfannol i ddileu TB, sy'n mynd i'r afael â'r haint ymhlith da byw a bywyd gwyllt, yn un gref, fel y gwelwyd y tro diwethaf pan bleidleisiodd aelodau ar y pwnc. Gwn eich bod wedi pleidleisio yn ei erbyn, Lorraine, ond yr oeddech yno a gwelsoch yr holl dystiolaeth a gyflwynwyd. Mae Ceidwadwyr Cymru'n dal wedi ymrwymo i boblogaeth bywyd gwyllt iach sy'n byw ochr yn ochr â gwartheg iach, ac yn bwysicach ochr yn ochr â phobl iach. Anogaf yr Aelodau i ymuno â ni i gefnogi'r rhaglen i ddileu TB a gwrthwynebu'r cynnig.

Joyce Watson: Yr wyf yn sicr ein bod bob un yn cydnabod yr effaith ddinistriol y mae TB gwartheg yn ei chael ar ein diwydiant ffermio, ac yr ydym yn gytûn fod angen trechu'r clefyd hwn. Fodd bynnag, ni allaf gefnogi cynllun y Gweinidog ar gyfer difa moch daear yng ngogledd Sir Benfro, a byddaf yn gosod allan y rhesymau yn fy nadl. Fodd bynnag, yr wyf yn cymeradwyo ymrwymiad clir y Llywodraeth i ddileu'r clefyd yng Nghymru. Mae'r Gweinidog wedi dweud yn gyson na fyddai rhaglen ddifa'n digwydd nes i'r holl waith paratoadol gael ei gwblhau. Credaf fod angen inni ganiatáu mwy o amser i wneud y gwaith sydd eisoes

New control measures are still being introduced, and the health check is ongoing. How can we hope to determine what does or does not work if we test a cull at the same time as introducing other measures? What will this mean for other parts of Wales that could be targeted for wildlife culls in future? Therefore, I am concerned that we are setting an unsustainable precedent in Pembrokeshire. It would be better to introduce a package of control measures, alongside a vaccination programme. Injectable vaccines for badgers will be licensed for sale next year, and oral bait vaccine, which would be much cheaper to deploy than five or six years of intensive culling, will be available from 2014. Why can we not wait until then and put those control measures in place?

I also have questions about the feasibility of the plan. The independent study group found that, unless a cull takes place within fixed boundaries, it can exacerbate the problem. I question whether the Preseli hills and the shallow rivers of north Pembrokeshire are the sorts of impasses that the independent study group had in mind. Compliance is another potential sticking point. As Lord Krebs pointed out, the Government will need to kill around 90 per cent of the badger population over a large area for at least five to six years if it hopes to achieve even a modest reduction in cattle TB. Given that there is already strong opposition from some farmers and landowners and organisations such as the Wildlife Trust, which, between them, manage some 4,000 ha in the pilot area, I have serious doubts about whether the Government can manage this level of co-operation for the best part of the next decade.

People on both sides of the debate have traded scientific arguments, and I do not want to revisit the well rehearsed exchange. Both sides have certainly been selective, but it is very patronising for those who support the cull to suggest that the general public, the majority of which opposes it, is ignorant of the real science. In the past few weeks, I have received more than 100 letters from people who are deeply opposed to the cull. To denigrate their opinions and say that they do not understand is quite wrong.

Nerys Evans: Will you take an intervention?

Joyce Watson: No. People have enough common sense to appreciate that, when Wales opts to cull badgers and England opts to vaccinate, based on the same body of evidence, the only thing that is misleading is to say that the science supports a cull. I think that it was Mike German, in yesterday's debate on single-use carrier bags, who drew the comparison with the smoking ban and talked about the need to take people with you. I am afraid that the Government is leaving people behind with its plans to

wedi dechrau, ac i'w asesu. Mae mesurau rheoli newydd yn dal i gael eu cyflwyno, ac y mae'r archwiliad iechyd yn parhau. Sut gallwn benderfynu beth sy'n gweithio a beth nad yw'n gweithio os profwn broses ddifa a chyflwyno mesurau eraill ar yr un pryd? Beth fydd hynny'n ei olygu i rannau eraill o Gymru y gellid eu targedu ar gyfer rhaglenni difa bywyd gwyllt yn y dyfodol? Felly, yr wyf yn pryderu ein bod yn gosod cynsail anghynladwy yn Sir Benfro. Byddai'n well cyflwyno pecyn o fesurau rheoli, ochr yn ochr â rhaglen frechu. Bydd brechlynnau y gellir eu chwistrellu ar gyfer moch daear yn cael eu trwyddedu i'w gwerthu flwyddyn nesaf, a bydd brechlyn i'w roi mewn abwyd, a fydd yn rhatach i'w ddefnyddio na phum neu chwe mlynedd o ddifa dwys, ar gael o 2014. Pam na allwn aros tan hynny a chyflwyno'r mesurau rheoli hynny?

Y mae gennyf gwestiynau hefyd ynglŷn ag ymarferoldeb y cynllun. Darganfu'r grŵp astudio annibynnol y gall proses ddifa waethygu'r broblem oni fydd yn digwydd o fewn ffiniau penodol. Yr wyf yn amau mai mynyddoedd Preseli ac afonydd bas gogledd Sir Benfro oedd gan y grŵp mewn golwg wrth sôn am ffiniau pendant. Mae cydymffurfiaeth yn broblem arall bosibl. Fel y dywedodd yr Arglwydd Krebs, bydd angen i'r Llywodraeth ladd tua 90 y cant o boblogaeth y moch daear dros ardal fawr am o leiaf bump i chwe mlynedd os yw'n gobeithio sicrhau hyd yn oed ostyngiad bach yn nifer yr achosion o TB mewn gwartheg. O gofio bod gwrthwynebiad cryf ymhlith rhai ffermwyr a thirfeddianwyr a sefydliadau megis yr Ymddiriedolaeth Natur, sy'n rheoli tua 4,000 hectar rhyngddynt yn yr ardal beilot, yr wyf yn amheus iawn a all y Llywodraeth reoli'r lefel hon o gydweithrediad am bron i ddegawd.

Mae pobl ar ddwy ochr y ddadl wedi cyflwyno dadleuon gwyddonol, ac nid wyf am ailadrodd y dadleuon hynny sydd wedi'u cyflwyno droeon. Bid siŵr, y mae'r ddwy ochr wedi bod yn ddetholus, ond y mae'n nawddoglyd iawn i'r rheini sy'n cefnogi'r broses ddifa awgrymu bod y cyhoedd, sydd â'r mwyafrif yn gwrthwynebu hyn, yn anwybodus am y wyddoniaeth gywir. Yn yr wythnosau diwethaf yr wyf wedi cael dros 100 o lythyrau gan bobl sy'n gwrthwynebu'r broses ddifa yn chwyrn. Mae'n amhriodol iawn difrio eu barn a dweud nad ydynt yn deall.

Nerys Evans: A wnewch chi dderbyn ymyriad?

Joyce Watson: Na wna. Mae gan bobl ddigon o synnwyr cyffredin i sylweddoli, pan fydd Cymru'n dewis difa moch daear a Lloegr yn dewis brechu, ar sail yr un dystiolaeth, mai'r unig beth sy'n gamarweiniol yw dweud bod y wyddoniaeth yn cefnogi difa. Credaf mai Mike German, yn ystod y ddadl ddoe ar fagiau siopa untro, a wnaeth y gymhariaeth â'r gwaharddiad ar ysmegu a'r angen i ennyn cefnogaeth pobl. Mae arnaf ofn fod y Llywodraeth yn colli pobl gyda'i chynlluniau i ddileu

eliminate badgers from north Pembrokeshire. That is why there is such strength of feeling against the plans. So, I will support the motion, and I urge the Minister and Members on all sides to reconsider the methodology of the eradication programme. It is not only north Pembrokeshire that will be badly affected by the proposed cull. Wales's world-class reputation as a sustainable, progressive nation will be badly damaged too.

Mick Bates: I would like to start by saying how much I welcome today's debate, which, once again, gives Members the opportunity to express their views on this. The Welsh Liberal Democrats have given a free vote on this issue on each occasion it has been debated in the Chamber. I will be voting against the proposed annulment of the Tuberculosis Eradication (Wales) Order 2009. In my contribution, I would like to deal with the evidence and put on record the evidence. I am deeply disappointed that we have already heard a list of allegations about farming practice that were not raised during the evidence-gathering process and which are based on views that are totally inflammatory and deeply hurtful to the farmers of Wales.

3.30 p.m.

Those farmers farm to a very high standard and will listen to this debate in disgust given that people do not present the evidence, as that would suggest, if these allegations were true, that the courts should be full of people being charged with cruelty. There is no chance to challenge this.

Alun Cairns: I am grateful to Mick Bates for giving way. Do you not think that the responsible approach—if such allegations are true, or if such allegations are made—would be to take those accusations to the authorities so that a full, frank and fair investigation could be conducted?

Mick Bates: I agree with you. Let us hope that others take up that challenge.

The evidence that we have received through public contact has been useful. I have personally tried to send a full, detailed response to each one, including those that came from Essex and amounted to more than half of the correspondence. I do not take this issue lightly, and I wish to emphasise that I have based my decision on evidence. I remind all of you that TB is one of the biggest challenges facing us in Wales, not only on health and welfare grounds, but on economic grounds. I have witnessed the misery of farming families on so many occasions, along with the difficulty faced by vets who have to deal with families in abject misery because a lifetime's work is about to be slaughtered. I will develop that theme and related evidence in a moment, but, with your

moch daear o ogledd Sir Benfro. Dyna pam y mae teimladau mor gryf yn erbyn y cynlluniau. Felly, byddaf yn cefnogi'r cynnig, ac anogaf y Gweinidog ac Aelodau ar bob ochr i ailystyried methodoleg y rhaglen ddifa. Nid ar ogledd Sir Benfro yn unig y bydd hyn yn cael effaith ddrwg; bydd yn gwneud niwed mawr hefyd i enw da rhyngwladol Cymru fel gwlad gynaliadwy a blaengar.

Mick Bates: Hoffwn ddechrau drwy ddweud cymaint yr wyf yn croesawu'r ddadl heddiw sy'n rhoi cyfle, unwaith eto, i Aelodau fynegi eu barn ar hyn. Mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru wedi rhoi pleidlais rydd ar y mater hwn bob tro wrth ei drafod yn y Siambr. Byddaf yn pleidleisio yn erbyn y cynnig i ddirymu'r Gorchymyn Dileu Twbercwlosis (Cymru) 2009. Yn fy nghyfraniad, hoffwn drafod y dystiolaeth a chofnodi'r dystiolaeth honno. Yr wyf yn siomedig iawn ein bod eisoes wedi clywed rhestr o honiadau am arferion ffermio na chawsant eu codi yn ystod y broses o gasglu tystiolaeth ac sy'n seiliedig ar safbwyntiau sy'n gwbl ymfflamychol ac yn sarhaus iawn i ffermwyr Cymru.

Mae'r ffermwyr hynny'n ffermio ar safon uchel iawn, a byddant yn gwaredu at y ddadl hon, o gofio nad yw pobl yn cyflwyno'r dystiolaeth, oherwydd byddai hynny'n awgrymu, pe bai'r honiadau hyn yn wir, y dylai'r llysoedd fod yn llawn pobl sydd wedi'u cyhuddo o greulondeb. Nid oes cyfle i herio hynny.

Alun Cairns: Yr wyf yn ddiolchgar i Mick Bates am ildio. Oni chredwch mai'r dull cyfrifol o weithredu—pe bai honiadau o'r fath yn wir, neu pe bai honiadau o'r fath yn cael eu gwneud—fyddai cyflwyno'r honiadau hynny i'r awdurdodau er mwyn gwneud ymchwiliad llawn, gonest a theg?

Mick Bates: Yr wyf yn cytuno â chi. Gadewch inni obeithio y bydd eraill yn ymateb i'r her honno.

Mae'r dystiolaeth a gafwyd drwy gysylltu â'r cyhoedd wedi bod yn ddefnyddiol. Yn bersonol, yr wyf wedi ceisio anfon ymateb llawn a manwl i bob llythyr, gan gynnwys y rhai a ddaeth o Essex yn cynrychioli dros hanner yr ohebiaeth. Nid wyf yn cymryd y mater hwn yn ysgafn, a dymunaf bwysleisio fy mod wedi seilio fy mhenderfyniad ar dystiolaeth. Hoffwn eich atgoffa i gyd mai TB yw un o'r heriau mwyaf sy'n ein hwynebu yng Nghymru, nid yn unig ar sail iechyd a lles, ond ar sail economaidd. Yr wyf wedi gweld dioddefaint teuluoedd sy'n ffermio ar gynifer o achlysuron, yn ogystal â'r anhawster sy'n wynebu milfeddygon sy'n gorfod delio â theuluoedd mewn sefyllfaoedd torcalonnus oherwydd bod oes o waith ar fin cael ei dinistrio. Byddaf yn datblygu'r thema honno a'r

permission, Presiding Officer, I will take an intervention from Joyce Watson.

dystiolaeth gysylltiedig yn y man, ond gyda'ch caniatâd chi, Lywydd, derbyniaf ymyriad gan Joyce Watson.

Joyce Watson: Thank you for taking the intervention. You mention that you received e-mails from Essex, but I do not really see that that is particularly relevant. I probably have the largest mailbag on this issue because I happen to live in Pembrokeshire and I happen to be Labour's spokesperson on rural affairs. I have had very few—it is actually three out of 170—e-mails or letters from outside of the county. In terms of your point about the devastation and the impact, it would be wise to think about the devastation and the impact on the wider community, because I have also had e-mails telling me that people will not come to Pembrokeshire to holiday because they do not want to be part of the ugly scene that they expect to see there.

Joyce Watson: Diolch am dderbyn yr ymyriad. Soniech eich bod wedi cael negeseuon e-bost o Essex, ond ni chredaf fod hynny'n berthnasol iawn. Mae'n debyg mai fi sy'n cael fwyaf o bost ar y mater hwn am fy mod yn digwydd byw yn Sir Benfro ac yn digwydd bod yn llfarydd y Blaid Lafur ar faterion gwledig. Ychydig iawn o negeseuon e-bost neu lythyrau yr wyf fi wedi'u cael o'r tu allan i'r wlad hon—tri allan o 170, a dweud y gwir. Ar eich pwynt ynglŷn â'r dinistr a'r effaith, byddai'n ddoeth ystyried y dinistr a'r effaith ar y gymuned ehangach, oherwydd yr wyf hefyd wedi cael negeseuon e-bost gan bobl yn dweud wrthyf na fyddant yn dod i Sir Benfro ar eu gwyliau am nad ydynt yn dymuno bod yn rhan o'r gyflafan y disgwylant ei gweld yno.

Mick Bates: I will start with the evidence. In 1998, the number of cattle slaughtered for TB control purposes in Wales was 1,046. In 2008, the number of cattle slaughtered was 12,043, which is a rise of 1,150 per cent. Between 2007 and 2008, the number of cattle slaughtered rose by 52 per cent, with an increase of more than 30 per cent in the prevalence in the Welsh herd. It is quite clear that the raft of measures introduced has been unsuccessful. These include tight controls and testing for TB before movements, farms with identifiable TB being frozen for business—

Mick Bates: Dechreuaf gyda'r dystiolaeth. Yn 1998, lladdwyd 1,046 o wartheg at ddibenion rheoli TB yng Nghymru. Yn 2008, lladdwyd 12,043 o wartheg, sy'n gynydd o 1,150 y cant. Rhwng 2007 a 2008, gwelwyd cynnydd o 52% yn nifer y gwartheg a laddwyd, gyda chynnydd o fwy na 30 y cant yn nifer yr achosion o TB ym muches Cymru. Mae'n amlwg ddigon bod yr holl fesurau a gyflwynwyd wedi bod yn aflwyddiannus. Mae'r rhain yn cynnwys mesurau rheoli llym a phrofi am TB cyn symud gwartheg, ffermydd sydd ag achosion pendant o TB yn cael eu hatal rhag masnachu—

Irene James "rose"—

Irene James "a gododd"—

Mick Bates: I have already accepted an intervention and I am almost out of time. I will willingly take the intervention in a moment, but I will finish my comments first.

Mick Bates: Yr wyf eisoes wedi derbyn ymyriad ac y mae fy amser ar fin dod i ben. Byddaf yn ddigon bodlon derbyn yr ymyriad mewn munud, ond gadewch imi offren fy sylwadau yn gyntaf.

Farms are closed down and tested every 60 days. Movements from farms where routine TB testing is overdue are frozen. By comparison, TB-infected badgers can roam between all farms, possibly infecting many farms on a single journey. It is inappropriate, in my opinion, to compare the randomised badger culling trials with the Minister's announcement on culling because we have very hard geographic boundaries for this first testing area. If you look at the reanalysis of the randomised trial, you will find that it demonstrates clearly that reducing badger numbers by around 80 per cent reduced the incidence of TB in cattle by an average of 23 per cent during the culling period and, following the cull, the incidence of TB was reduced by 54 per cent.

Caiff ffermydd eu cau a'u profi bob 60 diwrnod. Ni cheir symud gwartheg o ffermydd lle mae angen cynnal profion TB arferol. I'r gwrthwyneb, gall moch daear sydd wedi'u heintio â TB symud o fferm i fferm gan heintio nifer o ffermydd ar un daith efallai. Yn fy mam i, mae'n amhriodol cymharu hap-dreialon difa moch daear â chyhoeddiad y Gweinidog ar ddifa, oherwydd mae gennym ffiniau daearyddol pendant iawn ar gyfer yr ardal brofi gyntaf hon. Os edrychwch ar yr ailddadansoddiad o'r hap-dreial, fe welwch ei fod yn dangos yn glir fod lleihau niferoedd moch daear tua 80 y cant wedi lleihau nifer yr achosion o TB mewn gwartheg 23 y cant ar gyfartaledd yn ystod y cyfnod difa, ac yn dilyn y cyfnod difa, gwelwyd lleihad o 54 y cant yn nifer yr achosion o TB.

If you want further evidence, there is the evidence from the Gloucestershire trials, where TB was

Os hoffech gael tystiolaeth bellach, mae yna dystiolaeth o dreialon yn Swydd Gaerloyw, lle dilëwyd TB mewn

actually cleared. It is important to consider the facts, and I support the trials for vaccination, which will, by the way, require changes to UK and European legislation. We have already heard about the trapping and release of animals that are vaccinated. It is plainly ridiculous to trap an animal with TB, which many of these badgers would have, and then inject it and release it back into the wild with TB to infect more cattle. This is total nonsense

I have been saddened by so many issues on farms and I understand how deeply emotive this is for some people, as it is for me. However, in conclusion, over 29,000 cattle were slaughtered last year across the UK, and an untold number of badgers suffered a slow death from inflammation caused by TB. Thousands of cattle are killed each year and the control of badgers has so far remained unchecked. The evidence, Members, is there, and the Government is right. Please oppose this annulment.

Irene James: I thank Lorraine and Peter for giving us the opportunity to look at this issue once again, especially in the light of increased evidence provided after the independent scientific group trials. Its conclusion was that culling badgers makes no meaningful contribution to controlling bovine TB. In fact, the head researcher at the Government's research centre is adamant that culling badgers will make bovine TB worse, and that if we are to tackle bovine TB, farmers need to start backing the vaccination programme.

There is absolutely no doubt that TB is causing untold misery and suffering to farmers all over Wales. Therefore, if we are to annul this Order today, we could and should look at introducing a new Order to introduce a vaccine system. Vaccine involves trapping, giving a simple injection, marking and releasing the badger, and this can be carried out all year round. After two or three years, an oral vaccine should be available, and that would make this task even easier. With an alternative option available and many people questioning whether the cull itself can possibly come to any clear conclusions, now is surely the time to stop and reflect. There is doubt over whether, at the end of this consuming and expensive exercise, we will have a clear picture of what has been effective, and I understand that we will not know which factors have caused any reduction in TB among cattle.

Mick Bates "rose—"

Irene James: Sorry, Mick, you refused to take my intervention, so I will do the same to you.

In my time as an Assembly Member, I have never

gwirionedd. Mae'n bwysig ystyried y ffeithiau, ac yr wyf yn cefnogi'r treialon ar gyfer brechu a fydd, gyda llaw, yn golygu newidiadau yn neddfwriaeth y DU ac Ewrop. Yr ydym eisoes wedi clywed bod angen dal a rhyddhau anifeiliaid sydd wedi'u brechu. Mae'n amlwg ei bod yn hurt dal anifail sydd â TB—a byddai hynny'n wir am lawer o'r moch daear hyn—ac yna'i frechu a'i ryddhau i'r gwyllt ggyda TB er mwyn iddo heintio mwy o wartheg. Mae hynny'n hollol hurt.

Yr wyf wedi fy nhristáu gan gynifer o broblemau ar ffermydd, ac yr wyf yn deall bod y mater hwn yn un emosiynol iawn i rai pobl, fel y mae i mi. Fodd bynnag, i gloi, lladdwyd dros 29,000 o wartheg ledled y DU y llynedd, a dioddefodd nifer difesur o foch daear farwolaeth araf o ganlyniad i lid a achosir gan TB. Caiff miloedd o wartheg eu lladd bob blwyddyn, a hyd yma nid oes dim wedi ei wneud i reoli moch daear. Aelodau, mae'r dystiolaeth ar gael ac y mae'r Llywodraeth yn iawn. Gwrthwynebwbwch y dirymiad hwn.

Irene James: Diolch i Lorraine a Peter am roi'r cyfle inni edrych ar y mater hwn unwaith eto, yn arbennig yng ngoleuni tystiolaeth gynyddol a ddarparwyd ar ôl treialon y grŵp gwyddonol annibynnol. Daeth i'r casgliad nad yw difa moch daear yn gwneud dim cyfraniad ystyrion i'r gwaith o reoli TB gwartheg. Yn wir, mae'r prif ymchwilydd yng nghanolfan ymchwil y Llywodraeth yn sicr y bydd difa moch daear yn gwaethygu'r sefyllfa, ac os ydym am fynd i'r afael â TB mewn gwartheg mae angen i ffermwyr ddechrau cefnogi'r rhaglen frechu.

Nid oes dim amheuaeth nad yw TB yn achosi dioddefaint difesur i ffermwyr ledled Cymru. Felly, os ydym am ddirymu'r Gorchymyn hwn heddiw, gallem ystyried cyflwyno Gorchymyn newydd i gyflwyno system frechu, a dylem wneud hynny. Mae brechu'n golygu dal mochyn daear mewn magl, rhoi pigiad syml iddo, ei farcio a'i ryddhau, a gellir gwneud y gwaith hwn drwy'r flwyddyn. Ar ôl dwy neu dair blynedd, dylai brechlyn i'w lyncu fod ar gael, a byddai hynny'n gwneud y dasg yn haws byth. Gan fod dewis arall ar gael a chan fod llawer o bobl yn amau a all y broses ddifa ei hun gynnig unrhyw gasgliadau clir, rhaid mai nawr yw'r amser i roi terfyn ar hyn ac ystyried. Mae'n amheus a fydd gennym ddarlun clir o'r hyn a fu'n effeithiol ar ddiwedd yr ymarfer trafferthus a drud hwn, a deallaf na fyddwn yn gwybod pa ffactorau sydd wedi achosi unrhyw ostyngiad mewn TB ymhlith gwartheg.

Mick Bates "a gododd—"

Irene James: Mae'n ddrwg gennyf, Mick, gwnaethoch wrthod derbyn fy ymyriad i, felly, gwnaf finnau'r un fath i chi.

Yn ystod fy nghyfnod fel Aelod o'r Cynulliad, nid wyf

received so much correspondence in such a short time on one single issue. This demonstrates the huge amount of public concern and anger over this issue, particularly among individuals living in the proposed cull area. ["Interruption".]

erioed wedi cael cymaint o ohebiaeth mewn cyfnod mor fyr ar un mater unigol. Mae hyn yn dangos cymaint yw pryder a dicter y cyhoedd am y mater hwn, yn arbennig ymhlith unigolion sy'n byw yn ardal y rhaglen ddifa arfaethedig. ["Torri ar draws"]

The Presiding Officer: Order. Irene James has indicated that she is not taking any interventions.

Y Llywydd: Trefn. Mae Irene James wedi dweud nad yw'n barod i dderbyn ymyriadau.

Irene James: I hope that we will all take these concerns seriously. When the initial bovine TB Order was debated, I said to all of you that if we wished to be a good friend to farming community members, we had to be brave and tell them something that many of them might not like. I repeat this statement today and ask you to vote to annul this Order.

Irene James: Gobeithio y byddwn bob un yn ystyried y pryderon hyn o ddifrif. Pan drafodwyd y Gorchymyn TB gwartheg cychwynnol, dywedais wrth bob un ohonoch, os oeddem am fod yn gyfaill da i'r gymuned ffermio byddai'n rhaid inni fod yn ddewr a dweud rhywbeth wrthynt na fyddai llawer ohonynt yn hoffi ei glywed efallai. Ailadroddaf y gosodiad hwn heddiw, a gofynnaf ichi bleidleisio i ddirymu'r Gorchymyn hwn.

Rhodri Glyn Thomas: Ym mrawddeg olaf Irene James clywais am y tro cyntaf yn y ddadl hon gyfeiriad at yr hyn yr ydym i fod i'w drafod y prynhawn yma, sef y Gorchymyn sy'n caniatáu i'r Llywodraeth a'r Gweinidog sicrhau bod y difa yma yn cael ei wneud mewn ffordd sydd wedi'i gynllunio'n ofalus, wedi'i dargedu ac wedi'i gyflawni mewn ffordd mor ddyngarol â phosibl. Yr hyn yr ydych yn ceisio'i wneud yw atal y Llywodraeth rhag rheoli'r broses honno. Nid dadl ar yr egwyddor yw hon; dadl yw hon ynglŷn â'r broses o ddifa moch daear. Mae'n bwysig cofio mai rhan yn unig o gynllun cynhwysfawr y Llywodraeth i geisio dileu TB yng Nghymru yw'r difa. Nid yw'n cynrychioli'r cynllun yn ei gyfanrwydd.

Rhodri Glyn Thomas: It was in Irene James's final sentence that I heard for the first time in this debate a reference to what we should be discussing this afternoon, which is the Order that allows the Government and the Minister to ensure that this cull takes place in a manner that is carefully planned, targeted and as humane as possible. You are trying to prevent the Government from controlling that process. This is not a debate on the principle; it is a debate on the process of culling badgers. It is important to bear in mind that the culling is just one part of the Government's comprehensive scheme to eradicate TB in Wales. It does not represent the scheme in its entirety.

3.40 p.m.

Gwnaethpwyd cyfeiriadau at system frechu. Rhoddwyd yr argraff y byddai brechu moch daear yn arwain at y broblem gyfan yn diflannu dros nos—mae sôn wedi bod am wyddoniaeth—ond mae hynny'n nonsens gwyddonol pur. Byddai cynllun brechu yn cymryd amser hir iawn ac ni fyddai canlyniadau am gyfnod hir. Nid oes hyd yn oed—

References have been made to a vaccination programme. The impression given was that vaccinating badgers would solve the problem overnight—there has been talk of the science—but that is utter scientific nonsense. A vaccination programme would take a very long time and there would be no results for a long time. There is not even—

Joyce Watson "a gododd"—

Joyce Watson "rose"—

Rhodri Glyn Thomas: Fe ildiaf mewn munud, Joyce.

Rhodri Glyn Thomas: I will give way in a minute, Joyce.

Ni fyddai modd gwneud hynny'n effeithiol am dair neu bedair blynedd arall. Oherwydd hynny, yr argraff yr ydych yn ei roi yw bod hwn yn ateb i'r broblem; nid ydyw'n ateb, ac mae pawb yn cydnabod hynny.

It would not be possible for that to be done in an effective manner for another three or four years. As a result, the impression you are giving is that this is a solution to the problem; it is not a solution, and everyone recognises that fact.

Joyce Watson: You raise an important point. You say that if you introduce a vaccine it will not solve the problem overnight. Equally—and I can point you towards the evidence, because it is there, and it is

Joyce Watson: Mae hynny'n bwynt pwysig. Yr oeddech yn dweud na fyddai cyflwyno rhaglen frechu yn datrys y broblem dros nos. Yn yr un modd—a gallaf eich cyfeirio at y dystiolaeth, oherwydd y mae ar gael, a thystiolaeth

Government evidence—you would have to sustain a cull for six years and kill 90 per cent of the badger population just to have some impact. There will be very healthy badgers among those that are killed.

y Llywodraeth ydyw—byddai'n rhaid ichi gynnal rhaglen ddifa am chwe mlynedd a lladd 90 y cant o'r boblogaeth moch daear dim ond er mwyn cael rhywfaint o effaith. Bydd moch daear iach iawn ymysg y rhai a leddir.

Rhodri Glyn Thomas: That is an opinion, but until we have carried out a pilot kill, or cull, it is impossible—["Interruption".] Well, you are going to kill badgers. Let us look at the facts—

Rhodri Glyn Thomas: Mae hynny'n farn, ond nes y byddwn wedi cynnal lladdfa beilot, neu broses ddifa beilot, mae'n amhosibl—["Torri ar draws"]. Wel, yr ydych yn bwriadu lladd moch daear. Gadewch inni edrych ar y ffeithiau—

Brynle Williams "rose"—

Brynle Williams "a gododd"—

Rhodri Glyn Thomas: I will give way in a minute, Brynle.

Rhodri Glyn Thomas: Ildiaf mewn munud, Brynle.

Your argument is that we should wait until 2014. The figures have already been given for the number of cattle that have been killed, which is increasing again. It was 12,000 last year; up to the end of August last year it was 7,000, and up to the end of August this year it is 8,000, therefore we have seen another increase. The amount of money that has had to be paid out in compensation has increased to £24 million. You have said, 'Wait until 2014,' but the estimate of the amount of money that will have to be spent in compensation in 2014 is £80 million. For all those reasons, we cannot afford to wait. We need to ensure this afternoon that we have a Government that is enabled to carry out this part of its eradication policy in a managed, targeted and humane way.

Eich dadl chi yw y dylem aros tan 2014. Yr ydym eisoes wedi clywed faint o wartheg sydd wedi eu lladd, ac y mae'r nifer yn dal i godi. Y llynedd lladdwyd 12,000; 7,000 hyd at ddiwedd mis Awst y llynedd a 8,000 hyd at ddiwedd mis Awst eleni, felly, yr ydym wedi gweld cynnydd arall. Mae'r arian y bu'n rhaid inni ei dalu fel iawndal wedi cynyddu i £24 miliwn. Yr ydych chi wedi ein hannog i aros tan 2014, ond amcangyfrifir y bydd yn rhaid gwario £80 miliwn ar iawndal yn 2014. Am yr holl resymau hynny, ni allwn fforddio aros. Mae angen inni sicrhau'r prynhawn yma fod gennym Lywodraeth sy'n gallu cynnal y rhan hon o'i pholisi dileu mewn ffordd ddi-boen sy'n cael ei rheoli a'i thargedu.

Brynle Williams: You touched on the heart of this matter in your opening remarks, which is that we are getting wrapped up in one emotional event. There is a whole raft of recommendations that we need to address. That is why the word 'holistically'—

Brynle Williams: Yr oeddech yn cyfeiro at wraidd y mater hwn yn eich sylwadau agoriadol, sef ein bod yn canolbwyntio ar un digwyddiad emosiynol. Mae llawer o argymhellion y mae angen inni fynd i'r afael â hwy. Dyna pam y mae'r gair 'cyfannol'—

Joyce Watson: Do them first, then.

Joyce Watson: Gwnewch hwy yn gyntaf, felly.

Brynle Williams: Joyce, as Rhodri said, we are looking at—

Brynle Williams: Joyce, fel y dywedodd Rhodri, yr ydym yn edrych ar—

The Presiding Officer: Order. You cannot take interventions from everywhere, so just address him, please.

Y Llywydd: Trefn. Ni allwch dderbyn ymyriadau o bob man, felly, a wnewch ei annerch ef, os gwelwch yn dda.

Y Cofnod

Brynle Williams: Diolch, Rhodri, am bwysleisio bod hwn yn becyn cyfan.

Brynle Williams: Thank you, Rhodri, for emphasising that this is a comprehensive package.

We are getting sidetracked by one issue, instead of getting rid of TB.

Yr ydym yn cael ein harwain ar gyfeiliorn gan un mater, yn hytrach na chanolbwyntio ar ddileu TB.

Rhodri Glyn Thomas: Mae'r pwynt hwnnw'n eithriadol o bwysig. Rhan o gynllun cynhwysfawr

gan y Gweinidog yw hyn i fynd i'r afael â'r broblem. Mae gen i ofn mai'r cyfan sy'n digwydd y prynhawn yma yw ymgais eto i oedi datblygiad y mater hwn ac i'w osgoi. Yr ydym wedi derbyn gohebiaeth amdano; mae teimladau cryf iawn, ond, ar adegau yn y byd gwleidyddol, mae'n rhaid i bobl wneud penderfyniadau, ac nid ydynt bob amser yn rhwydd. Mae'r Gweinidog wedi gwneud y penderfyniad ei bod am weithredu ar y mater hwn, ac mae'r Llywodraeth am weithredu ar y mater. Dylem fod wedi gweithredu arno flynyddoedd yn ôl—dyna'r gwir plaen amdani. Yr ydym wedi osgoi ac wedi oedi, ond, o'r diwedd, mae gennym Weinidog a Llywodraeth sy'n barod i weithredu ac i wneud hynny mewn ffordd gyfrifol. Mae'r Gorchymyn hwn yn rhoi'r gallu i'r Gweinidog i wneud hynny.

Rhodri Glyn Thomas: That is an extremely important point. This is just part of the Minister's comprehensive scheme to tackle the problem. I am afraid that all that is happening this afternoon is yet another attempt to slow down and avoid the process. We have all received correspondence on the issue; there are strong feelings about it, but on occasion those in the political world must take decisions, and those decisions are not always easy. The Minister has taken the decision to act on this matter, therefore, the Government intends to take action. The fact of the matter is that action should have been taken years ago. We have avoided the subject and delayed things, but, at last, we have a Minister and a Government who are prepared to take action and to do so in a responsible manner. This Order permits the Minister to do just that.

Gofynnwyd y cwestiwn yn gynharach ynghylch pwy fydd yn gyfrifol am ladd y moch daear. Os cymerwch bwerau'r Gweinidog i benderfynu pwy fydd yn gwneud y gwaith oddi wrthi y prynhawn yma, yr unig opsiwn fydd ganddi yw caniatáu i ffermwyr i'w wneud. Os mai hynny yw eich bwriad drwy geisio dirymu'r ddeddfwriaeth y prynhawn yma, chi fydd yn creu sefyllfa o weithredu anghyfrifol. Yr ydym ni am ganiatáu i'r Gweinidog weithredu yn gyfrifol, fel y mae wedi'i wneud eisoes yn y mater hwn.

The question was raised earlier about who will be responsible for culling the badgers. If you take away the Minister's power this afternoon to decide who carries out this work, the only option available to her will be to allow farmers to do it. If that is your intention in trying to annul this legislation this afternoon, you will be the ones creating a situation of irresponsible action. We want to permit the Minister to act in a responsible manner, as she has already done in relation to this issue.

Trish Law: Over the last fortnight or so, since it was publicised that an attempt would be made to annul the badger cull Order, I have been inundated with correspondence on this issue. The vast majority of it urged me to support the motion that has been moved today by Lorraine and Peter, with only a handful in support of the cull, coming mainly from those with farming interests. The correspondence has come from near and far—from Blaenau Gwent to Blaenau Ffestiniog, from Tregaron to Truro and even Troon. I have assured them that my position has not changed since April last year when 12 of us voted against a motion that shamefully 'welcomed' the Welsh Assembly Government's badger cull programme. That there is such wide interest in this motion suggests that the eyes of the UK are on us here in Cardiff bay this afternoon. The integrity, values and humanity of the National Assembly are under the nation's spotlight this afternoon.

Trish Law: Dros yr ychydig wythnosau diwethaf, ers cyhoeddi y byddai ymgais i ddirymu'r Gorchymyn difa moch daear, yr wyf wedi cael llif o ohebiaeth ar y mater hwn. Yr oedd y mwyafrif helaeth yn fy annog i gefnogi'r cynnig a gyflwynwyd heddiw gan Lorraine a Peter, a llond llaw yn unig o blaid y difa, a'r gefnogaeth honno'n dod yn bennaf gan bobl sydd â buddiannau ym myd ffermio. Mae'r ohebiaeth wedi dod o bell ac agos—o Flaenau Gwent i Flaenau Ffestiniog, o Dregaron i Truro a hyd yn oed Troon. Yr wyf wedi'u sicrhau nad yw fy safbwynt wedi newid ers mis Ebrill y llynedd pan bleidleisiodd 12 ohonom yn erbyn y cynnig a 'groesawodd' yn gywilyddus raglen o ddifa moch daear gan Lywodraeth y Cynulliad. Mae'r ffaith fod cymaint o ddiddordeb yn y cynnig hwn yn awgrymu bod y DU yn ein gwyllo yma ym mae Caerdydd y prynhawn yma. Mae uniondeb, gwerthoedd a dyngarwch y Cynulliad dan chwyddwydr y genedl y prynhawn yma.

I will not repeat everything I said here in April 2008, except to say that, if this motion is not agreed today, we will be edging towards one of the most barbaric practices inflicted by the Welsh Assembly Government in its 10-year history. It is a brutal, heartless and inhuman act when the harsh reality is that Wales's bovine TB problem can be easily traced to cattle movements and farming practices. Scientific evidence has

Nid wyf am ailadrodd popeth a ddywedais yma ym mis Ebrill 2008, heblaw dweud, os na chaiff y cynnig hwn ei gytuno heddiw, y byddwn gam yn nes at un o'r arferion mwyaf anwraidd i Lywodraeth y Cynulliad ei gyflwyno yn y 10 mlynedd ers ei sefydlu. Mae'n weithred greulon, ddiostur ac annynol pan mai gwir plaen y sefyllfa yw bod modd olrhain problem TB gwartheg yng Nghymru yn rhwydd i symudiadau gwartheg ac arferion ffermio. Mae'r dystiolaeth wyddonol wedi dangos yn gyson mai symud gwartheg a

consistently shown that moving cattle and buying in cattle are the greatest risk factors for bovine TB.

phrynu gwartheg i mewn yw'r ffactorau risg mwyaf ar gyfer TB gwartheg.

Mick Bates: Will you take an intervention?

Mick Bates: A wnewch chi dderbyn ymyriad?

Trish Law: No, Mick.

Trish Law: Na wna, Mick.

The only scientific way forward is to concentrate on vaccination and improved cattle-based measures. Sacrificing thousands of innocent animals, most of which do not have TB, is not a scientific or justified response to the problem, and such an approach will gravely tarnish the reputation of the National Assembly for Wales.

Yr unig ffordd ymlaen o safbwynt gwyddonol yw canolbwyntio ar frechu a gwell mesurau'n ymwneud â gwartheg. Nid yw aberthu miloedd o anifeiliaid diniwed, a'r mwyafrif heb fod yn cario TB, yn ymateb cyfiawn na gwyddonol i'r broblem, a bydd dull gweithredu o'r fath yn pardduo enw da'r Cynulliad Cenedlaethol yn ddifrifol.

Lesley Griffiths: I am extremely disappointed that this is not a motion that would prevent the cull from taking place. Sadly, this motion is not about whether the Welsh Assembly Government carries out its bovine TB eradication programme or not; if it were, I would be voting in favour of it. I remain opposed to the cull. I do not believe that there is enough scientific evidence to support such a drastic step. I have spoken to scientists and veterinarians, none of whom has been able to reassure me that this policy is the correct one and will have the desired impact on bovine TB that the Government believes it will. However, a prime concern—

Lesley Griffiths: Yr wyf yn siomedig dros ben nad yw hwn yn gynnig a fyddai'n atal y rhaglen ddifa rhag digwydd. Yn anffodus, nid cynnig yw hwn ynghylch a yw Llywodraeth y Cynulliad i weithredu ei rhaglen i ddileu TB mewn gwartheg ai peidio; pe byddai, byddwn yn pleidleisio o'i blaid. Yr wyf yn gwrthwynebu'r rhaglen ddifa o hyd. Nid wyf yn credu bod digon o dystiolaeth wyddonol ar gael i gefnogi cam mor eithafol. Yr wyf wedi siarad â gwyddonwyr a milfeddygon, ac nid oes yr un ohonynt wedi gallu fy sicrhau mai hwn yw'r polisi iawn ac y bydd yn cael yr effaith ar TB mewn gwartheg y mae'r Llywodraeth yn credu a gaiff. Er hynny, un pryder mawr—

Mark Isherwood: You have referred to vets, but the British Veterinary Association, which has 11,500 members, has said that the failure to tackle wildlife sources of infection has prolonged the presence of the disease in all affected species populations. It urged us to support the TB eradication Order and to vote against the amendment before us today. Who do you think knows best, the British Veterinary Association or a bunch of politicians?

Mark Isherwood: Yr ydych wedi cyfeirio at filfeddygon, ond mae Cymdeithas Milfeddygon Prydain, sydd â 11,500 o aelodau, wedi dweud bod methu â mynd i'r afael â ffynonellau'r haint ymysg bywyd gwyllt wedi golygu bod y clefyd wedi para'n hwy ymhlith poblogaethau'r holl rywogaethau yr effeithir arnynt. Yr oedd yn ein hannog i gefnogi'r Gorchymyn dileu TB a phleidleisio yn erbyn y gwelliant sydd ger ein bron heddiw. Pwy, dybiwch chi sy'n gwybod orau, Cymdeithas Milfeddygon Prydain ynteu criw o wleidyddion?

Lesley Griffiths: I am not saying that there are not some vets who say that. I was referring to the vets and scientists to whom I have spoken.

Lesley Griffiths: Nid wyf yn dweud nad oes rhai milfeddygon sy'n dweud hynny. Cyfeirio'r oeddwn at y milfeddygon a'r gwyddonwyr yr wyf fi wedi siarad â hwy.

A prime concern for me and the many constituents who have contacted me is animal welfare. If the eradication Order is not agreed this afternoon, the Welsh Assembly Government could enact a licence for unqualified and unsupervised culling to take place without the need for an Order or further legislation. I do not want to see that happen. It would open the door to excessive cruelty and to uncontrolled killing. Since the Government won the vote to carry out this cull, I have wanted to ensure that it is carried out as humanely as possible. It has to be regulated and targeted.

Un pryder mawr sydd gennyf, ac sydd gan yr holl etholwyr sydd wedi cysylltu â mi, yw lles anifeiliaid. Os na chaiff y Gorchymyn dileu ei gytuno y prynhawn yma, gallai Llywodraeth y Cynulliad gyflwyno trwydded ar gyfer difa a gaiff ei gwneud gan bobl anghymwys a heb oruchwyliath, a hynny heb angen Gorchymyn na deddfwriaeth bellach. Nid wyf am weld hynny'n digwydd. Byddai'n agor y drws i greulondeb eithafol a lladd direolaeth. Ers i'r Llywodraeth ennill y bleidlais i gynnal y rhaglen ddifa hon, yr wyf wedi bod yn awyddus i sicrhau ei bod yn cael ei gwneud mewn modd mor ddi-boen ag sy'n bosibl. Rhaid i'r rhaglen gael ei rheoleiddio a'i thargedu.

Given the obvious levels of continuing widespread public concern about this issue and the question marks that persist over the scientific basis for supporting the cull, it is incumbent on the Government not to proceed without providing assurance that there will be complete openness and transparency. I want the Minister to pledge today to provide regular reports on the number of badgers killed, the incidence among cattle, data on badger migration, and a quarterly oral statement to Assembly Members in the Chamber. I also seek her assurance that if, however many months down the line it may be, she finds that the policy is wrong and ineffective, she will come back here to inform Members and look for a different way of eradicating bovine TB, reconsidering a vaccination programme such as those being pursued elsewhere.

O ystyried cymaint yw'r pryderon amlwg sy'n parhau ymhlith y cyhoedd ar y mater hwn a'r amheuan sy'n parhau am y sail wyddonol dros gefnogi'r difa, mae'n ddyletswydd ar y Llywodraeth i beidio â bwrw ymlaen heb roi sicrwydd y bydd y cyfan yn hollol agored a thryloyw. Yr wyf am i'r Gweinidog addo heddiw y bydd darparu adroddiadau rheolaidd ar nifer y moch daear a leddir, nifer yr achosion mewn gwartheg, data ar ymfudo gan foch daear, a datganiad llafar bob chwarter i Aelodau'r Cynulliad yn y Siambr. Ceisiaf sicrwydd ganddi hefyd, os bydd yn darganfod, ymhen faint bynnag o fisoedd y digwydd hynny, fod y polisi'n anghywir ac yn aneffeithiol, y daw'n ôl yma i roi gwybod i'r Aelodau ac edrych am ffordd wahanol i ddileu TB mewn gwartheg, gan ailystyried rhaglen frechu megis y rheini sydd ar waith mewn manau eraill.

Christine Chapman: I will not repeat what others have said, but I fully support Lorraine and Peter in their attempt to annul this Order. I have thought long and hard about this and my conscience will not allow me to do otherwise.

Christine Chapman: Ni wnaf ailadrodd yr hyn y mae eraill wedi'i ddweud, ond yr wyf yn cefnogi Lorraine a Peter yn llwyr yn eu hymgais i ddirymu'r Gorchymyn hwn. Yr wyf wedi meddwl yn hir ac yn galed am hyn ac nid yw fy nghydwylbod yn caniatáu imi wneud fel arall.

While I fully acknowledge the realities of bovine TB and the threat that it poses, the evidence in favour of a cull is inconclusive. I know that, when examined, scientific research is never 100 per cent certain, but I firmly believe that the evidence against such a drastic move far outweighs the evidence in favour of it, and that is how I have approached the issue in coming to a judgment.

Er fy mod yn cydnabod yn llwyr wirionedd y sefyllfa a'r bygythiad y mae TB mewn gwartheg yn ei achisi, amhendant yw'r dystiolaeth o blaid rhaglen ddifa. Gwn nad yw ymchwil wyddonol, pan gaiff ei harchwilio, byth gant y cant yn sicr, ond yr wyf yn grediniol fod y dystiolaeth yn erbyn cam mor eithafol yn drech na'r dystiolaeth o'i phlaid, a dyna sut yr wyf wedi ystyried y mater wrth ddod i benderfyniad.

3.50 p.m.

We also know how deeply unhappy many groups and individuals across Wales are with the proposal for a cull, and that includes the Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals, farmers, the scientific community and many citizens who are concerned and distressed by these proposals. It would be wrong to ignore that strength of feeling. I know that, as politicians, we have to be decisive, but, having looked at the evidence, I cannot do anything but support this attempt to annul the Order.

Gwyddom i gyd fod nifer o grwpiau ac unigolion ledled Cymru yn anhapus iawn â'r cynnig i gynnal rhaglen ddifa, ac ymhlith y rheini mae'r Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid, ffermwyr, y gymuned wyddonol a nifer o ddinasyddion y mae'r cynigion hyn yn peri pryder a gofid iddynt. Camsyniad fyddai anwybyddu cryfder y teimlad hwnnw. Gwn ei bod yn rhaid inni, fel gwleidyddion, fod yn bendant, ond ar ôl edrych ar y dystiolaeth ni allaf wneud dim ond cefnogi'r ymgais hwn i ddirymu'r Gorchymyn.

All these groups implore us to develop a sustainable and humane solution to the problem. In 10 years of devolution, I have been proud of the values and practices that we have promoted here of sustainability and biodiversity. We have tried to uphold those, but this Order overturns all that. It is like using a sledgehammer to crack a nut, and I urge colleagues to vote for an annulment.

Mae'r holl grwpiau hyn yn ymbilio arnom i ddatblygu ateb cynaliadwy a di-boen i'r broblem. Yn y 10 mlynedd ers datganoli, yr wyf wedi bod yn falch o'r gwerthoedd a'r arferion yr ydym wedi'u hyrwyddo yma o ran cynaliadwyedd a bioamrywiaeth. Yr ydym wedi ceisio cynnal y rheini, ond y mae'r Gorchymyn hwn yn troi'r cyfan ar ei ben. Mae fel defnyddio gordd i dorri cneuen, ac anogaf fy nghyd-aelodau i bleidleisio o blaid dirymu'r gorchymyn.

Alun Davies: Bovine TB was one of the first

Alun Davies: Yr oedd TB mewn gwartheg yn un o'r

issues that I addressed as an Assembly Member and as a candidate for election to the Assembly. As I toured Mid and West Wales seeking support, one of the big issues that landed on my plate—and I did not anticipate it—was bovine TB. The intensity of the suffering of people in communities throughout rural Wales struck me immediately, before my election.

materion cyntaf imi roi sylw iddo fel Aelod Cynulliad ac fel ymgeisydd yn yr etholiad i'r Cynulliad. Wrth imi deithio'r canolbarth a'r gorllewin yn ceisio cefnogaeth, un o'r materion mawr a laniodd ar fy mhlât—ac nid oeddwn wedi'i ragweld—oedd TB mewn gwartheg. Trawyd fi ar unwaith gan ddiodeffaint pobl mewn cymunedau ledled Cymru wledig, cyn cael fy ethol.

The other members of the Rural Development Sub-committee and I made bovine TB the subject of our first inquiry. For seven or eight months, we investigated it. We questioned witnesses and read the scientific evidence—and we did not just quote it; we read it, and there is a difference between the two. We came to a conclusion. To be frank, I started from the position of not understanding the disease, where it comes from, how it is transmitted, or how we could defeat it. Therefore, I came to the issue from a neutral position and was persuaded by the arguments that I heard. The key conclusion of the committee's report was that bovine TB in the wildlife population and bovine TB in the cattle population are directly linked. That was a clear conclusion, which was not challenged—and I make that clear—by anybody in that sub-committee working on that report. If you accept that, you must also accept that you can eradicate the disease only if you eradicate it in both reservoirs: in the cattle population for biosecurity, and in the wildlife population, in this instance using the culling method—and I will use the word 'killing' if necessary.

Gwneuthum i ac aelodau eraill yr Is-bwyllgor Datblygu Gwledig fater TB mewn gwartheg yn destuna ein hymchwiliad cyntaf. Am saith neu wyth mis buom yn ymchwilio iddo. Buom yn holi tystion ac yn darllen y dystiolaeth wyddonol—ac nid ei dyfynnu'n unig a wnaethom; buom yn ei darllen, ac y mae gwahaniaeth rhwng y ddau. Daethom i gasgliad. A dweud y gwir, dechreuais o sefyllfa lle nad oeddwn yn deall y clefyd, o ble y daw, sut y caiff ei drosglwyddo, na sut y gallem ei orchfygu. Deuthum at y mater, felly, o safbwynt niwtral a chefais fy narbwyllio gan y dadleuon a glywais. Casgliad allweddol adroddiad y pwyllgor oedd bod cysylltiad uniongyrchol rhwng TB mewn bywyd gwyllt a TB mewn gwartheg. Yr oedd hwnnw'n un casgliad pendant na chafodd ei herio—ac yr wyf yn gwneud hynny'n glir—gan neb ar yr is-bwyllgor hwnnw a oedd yn gweithio ar yr adroddiad hwnnw. Os derbyniwch hynny, rhaid ichi dderbyn hefyd mai trwy ddileu'r clefyd o'r ddwy boblogaeth yn unig y gellir ei ddileu: yn y boblogaeth gwartheg er mwyn bioddiogelwch, ac yn y boblogaeth bywyd gwyllt, gan ddefnyddio'r dull difa yn yr achos hwn—a defnyddiaf y gair 'lladd' os oes angen.

Irene James "rose—"

Irene James "a gododd—"

Alun Davies: I will not take an intervention at the moment.

Alun Davies: Ni dderbyniaf ymyriad ar hyn o bryd.

We have to manage and control the disease and then eradicate it. It is not pretty or easy.

Rhaid inni ffrwyno a rheoli'r clefyd ac yna'i ddileu. Nid yw'n bleserus nac yn hawdd.

This has been a profoundly disappointing debate for the Assembly. All too often, we hear people quoting selectively, reading briefs but not having read the research and scientific evidence—

Bu hon yn ddadl siomedig dros ben i'r Cynulliad. Lawer rhy aml clywn bobl yn dyfynnu'n ddetholus, yn darllen papurau briffio ond heb ddarllen yr ymchwil a'r dystiolaeth wyddonol —

Joyce Watson: Will you give way?

Joyce Watson: A wnewch chi ildio?

Alun Davies: I want to continue to develop my argument.

Alun Davies: Yr wyf am barhau er mwyn datblygu fy nadl.

Joyce Watson: Will you give way?

Joyce Watson: A wnewch chi ildio?

Alun Davies: No, Joyce. I will continue to develop my argument.

Alun Davies: Na wna, Joyce. Yr wyf am barhau er mwyn datblygu fy nadl.

The holistic approach that the Government is taking is to address the reservoir of disease in both the wildlife and the cattle populations. If you do one without the other, you will fail. The Republic of Ireland failed with culling because a sufficiently rigorous and robust biosecurity measure and regime was not adopted. People elsewhere have failed because they have not addressed the issue in wildlife. If you think that that you can eradicate this disease in a painless way, you are, frankly, living in cloud-cuckoo-land. That is not how you do it. Of course it is a difficult issue, but we are elected to take difficult decisions.

Dull gweithredu cyfannol y Llywodraeth yw rhoi sylw i'r clefyd mewn gwartheg ac mewn bywyd gwyllt. Os gwnewch y naill heb y llall, byddwch yn methu. Methodd rhaglen ddifa Gweriniaeth Iwerddon am na chafwyd cyfundrefn a mesur bioddiogelwch digon cadarn a thrylwyr. Mae pobl mewn mannau eraill wedi methu am nad ydynt wedi rhoi sylw i'r mater mewn bywyd gwyllt. Os credwch fod modd dileu'r clefyd hwn mewn modd di-boen yr ydych, a siarad yn blaen, yn byw mewn byd ffantasi. Nid dyna'r ffordd i'w gwneud hi. Wrth gwrs y mae'n fater anodd, ond cawn ein hethol i wneud penderfyniadau anodd.

I came to this from an entirely neutral perspective, but a weight of evidence has been produced, not just by the Independent Scientific Group on Cattle TB but by the royal society, too. I hear people say that there is no link, but the royal society, of all organisations, says that 84 per cent of all cattle infections are caused by wildlife. That is the royal society, not an individual scientist or someone in their back bedroom coming up with some theory from an internet site. ["Laughter."] It is the royal society. If you cannot accept the words of an organisation like that, frankly, you will take some persuading. ["Interruption".]

Deuthum at y mater hwn o safbwynt cwbl niwtral, ond mae tystiolaeth gref wedi ei chyflwyno, nid yn unig gan y Grŵp Gwyddonol Annibynnol ar TB mewn Gwartheg, ond gan y gymdeithas frenhinol hefyd. Clywaf bobl yn dweud nad oes dim cysylltiad, ond dywed y gymdeithas frenhinol, o bob sefydliad, mai bywyd gwyllt sy'n achosi 84 y cant o'r holl achosion o'r haint mewn gwartheg. Y gymdeithas frenhinol yw honno, nid gwyddonydd unigol na rhywun yn ei ystafell wely yn datblygu rhyw theori neu'i gilydd oddi ar safle ar y rhyngwyd. ["Chwerthin."] Y gymdeithas frenhinol ydyw. A dweud y gwir, os na allwch dderbyn geiriau sefydliad fel hwnnw, bydd yn anodd iawn eich darbwyllo. ["Torri ar draws".]

The Presiding Officer: Order. This is a serious debate.

Y Llywydd: Trefn. Mae hon yn ddadl ddifrifol.

Alun Davies: To bring my contribution to this debate to a conclusion, I hope that we can move forward from this debate and understand the impact of bovine TB on the human population. I do not mean what Brynle mentioned about disease linkages, but the impact on families and communities when this disease hits them, as Mick described. We have to eradicate it from our countryside. If we want to make our countryside healthy again, we have to take tough decisions today and then work together to make sure that this disease does not come back within our borders.

Alun Davies: I ddirwyn fy nghyfraniad i'r ddadl hon i ben, gobeithio y gallwn symud ymlaen o'r ddadl hon a deall effaith TB mewn gwartheg ar y boblogaeth ddynol. Nid yr hyn a grybwyllodd Brynle am gysylltedd y clefyd yr wyf yn ei olygu, ond yn hytrach yr effaith ar deuluoedd a chymunedau pan fydd y clefyd hwn yn eu taro, fel y disgrifiodd Mick. Rhaid inni ei ddileu o'n cefn gwlad. Os ydym am wneud ein cefn gwlad yn iach drachefn, rhaid inni wneud penderfyniadau anodd heddiw ac yna weithio gyda'n gilydd i sicrhau na fydd y clefyd hwn yn dychwelyd o fewn ein ffiniau.

Y Gweinidog dros Faterion Gwledig (Elin Jones): Yr wyf yn gwerthfawrogi'r cyfle i esbonio'r Gorchymyn Dileu Twbercwlosis (Cymru) 2009 a'i ran o fewn y rhaglen weithredu gynhwysfawr i ddileu TB gwartheg yng Nghymru. Yr wyf yn ymwybodol o'r ffaith bod y mater hwn o ddiddordeb ac yn destun pryder i bob Aelod yn y Siambr. Dyna pam yr wyf eisoes wedi cyflwyno dadl gan y Llywodraeth ar y pwnc, tri datganiad llafar, tri datganiad ysgrifenedig ac wedi ymrwymo i roi adroddiad blynyddol i'r Is-bwyllgor Datblygu Gwledig am TB gwartheg. Rhoddais yr un cyntaf yn ôl ym mis Gorffennaf.

The Minister for Rural Affairs (Elin Jones): I appreciate the opportunity to explain the Tuberculosis Eradication (Wales) Order 2009 and its role within the comprehensive action programme to eradicate bovine TB in Wales. I am aware of the fact that this matter has aroused great interest and concern for every Member in the Chamber. That is why I have already presented one Government debate on the topic, three oral statements, three written statements, and I have committed to give an annual report on bovine TB to the Rural Development Sub-committee. I delivered the first one back in July.

Llynedd, lladdwyd 12,000 o wartheg yng Nghymru oherwydd TB o'u cymharu â 700 yn 1997. Eleni, erbyn mis Awst yn unig, lladdwyd mwy nag 8,000 o wartheg yng Nghymru oherwydd TB. Mae costau'r iawndal i drethdalwyr hefyd wedi codi o £1.8 miliwn yn 2000-01 i bron £24 miliwn yn y flwyddyn ariannol ddiwethaf. Gallai'r gost fod yn fwy nag £80 miliwn ym mlwyddyn ariannol 2013-14 os bydd y duedd bresennol yn parhau. Ar yr un adeg, yr wyf wedi cymryd camau i gyflwyno mesurau gweinyddol pellach i wneud yn siŵr bod pob iawndal yn cael ei dalu yn unol â gwerth y farchnad.

Last year, 12,000 cattle in Wales were slaughtered because of TB compared with 700 in 1997. This year, by August alone, more than 8,000 cattle in Wales had been slaughtered because of TB. The costs to the taxpayer of the compensation payments have also increased from £1.8 million in 2000-01 to almost £24 million in the last financial year. That cost could rise to more than £80 million in the 2013-14 financial year if the current trend continues. At the same time, I have taken steps to introduce further administrative measures to ensure that every compensation payment is paid in accordance with market values.

Yn y gwanwyn eleni, ar ôl ystyried yr holl dystiolaeth a'r cyngor a ddaeth i law, dechreuais ymgynghori ar y ddeddfwriaeth y byddai arnom ei hangen i roi strategaethau'r Llywodraeth ar gyfer brechu a difa moch daear ar waith. Ar ôl ystyried pob barn, yr wyf o hyd yn credu bod y mesurau hyn yn angenrheidiol. Y mis diwethaf, cafodd y camau hyn eu cydnabod gan Gomisiwn Ewrop yn ei argymhellad i gymeradwyo cynllun dileu TB mewn gwartheg y Deyrnas Gyfunol ynghyd â chymorth ariannol inni. Mae'r rhan fwyaf o'r rhaglen i ddileu TB yn ymwneud â phroblem gwartheg yn lledaenu'r clefyd, ac yr wyf eisoes wedi rhoi gwybod ichi am y camau sy'n cael eu cymryd o ran y polisïau hynny. Er enghraifft, gwelwyd gwelliannau o ran yr amser i symud gwartheg sydd wedi'u heintio oddi ar y fferm, o ran profi'r holl fuchesi yng Nghymru erbyn diwedd Rhagfyr ac o ran eu profi unwaith eto y flwyddyn nesaf. Hefyd, o fewn y flwyddyn hon, yr ydym wedi gostwng nifer y profion hwyr gan dros 98 y cant ac wedi dechrau datblygu mentrau ar lefel ranbarthol, er enghraifft menter fioddiogelwch bwrdd rhanbarthol dileu TB y gogledd yn ardal Wrecsam.

This spring, having considered all the evidence and advice that I received, I embarked on a consultation process on the legislation that would be required to implement the Government's strategies on vaccination and badger culling. Having considered every opinion, I remain of the view that these measures are essential. Last month, these steps were recognised by the European Commission in its recommendation to approve the United Kingdom's bovine TB eradication programme together with financial support for us. The majority of the programme to eradicate TB relates to the problem of cattle spreading the disease, and I have already informed you of the steps being taken with those policies. For instance, improvements have been made in the time taken to remove infected cattle from farms, in the testing of all cattle herds in Wales by the end of December, and in testing them once more next year. In addition, within this year, we have reduced the number of late tests by more than 98 per cent and have started to develop initiatives on a regional level, such as the north Wales regional TB eradication board in the Wrexham area.

It is important that the public is aware of the evidence that I have considered and the justification for any action on badgers. All the scientific and modelling advice submitted to me, and all the consultation responses on the Order under discussion today are available on the Assembly Government's website.

Mae'n bwysig i'r cyhoedd fod yn ymwybodol o'r dystiolaeth yr wyf wedi'i hystyried a'r cyfiawnhad dros unrhyw weithredu yn erbyn moch daear. Mae'r holl gyngor gwyddonol a'r cyngor ar fodelu a gyflwynwyd imi, ynghyd â'r holl ymatebion i'r ymgynghoriad ar y Gorchymyn sydd dan sylw heddiw, ar gael ar wefan Llywodraeth y Cynulliad.

I will now address some of the points raised today in the debate and more generally on this issue. Government-led culling and the vaccination of badgers are both appropriate strategies to pursue the eradication of bovine TB in Wales, which is why the Order confers powers to carry out both. Culling removes infection through the removal of infected animals, while vaccination protects uninfected animals from becoming infected, so each will be necessary to pursue the eradication of bovine TB in Wales. Vaccination will not benefit already infected badgers, and any benefits in reduced cattle herd breakdowns are not expected

Yn awr rhoddaf sylw i rai o'r pwyntiau a godwyd yn y ddatgwybodaeth heddiw ac yn fwy cyffredinol ar y mater hwn. Mae rhaglen ddifa a brechu moch daear dan arweiniad y Llywodraeth yn ddwy strategaeth briodol i'w defnyddio wrth geisio dileu TB gwartheg yng Nghymru, a dyna pam y mae'r Gorchymyn yn rhoi'r pwerau i weithredu'r ddwy. Mae difa'n dileu'r clefyd drwy ladd anifeiliaid sydd wedi'u heintio, ac y mae brechu'n amddiffyn anifeiliaid iach rhag cael eu heintio, felly, bydd y naill ddull a'r llall yn angenrheidiol i geisio dileu TB mewn gwartheg yng Nghymru. Ni fydd brechu o fantais i foch daear sydd eisoes wedi'u heintio, ac ni ddisgwylir gweld

to be evident through badger vaccination alone for several years—not until infected badgers have died. Studies have identified that culling badgers can have a positive—

gostyngiad yn nifer y buchesi gwartheg sydd wedi'u heintio drwy frechu moch daear yn unig, am flynyddoedd lawer—wedi i'r moch daear heintus farw. Mae astudiaethau wedi dangos y gall difa moch daear gael effaith gadarnhaol—

Lorraine Barrett: You mentioned a moment ago the removal of infected badgers. With your proposed cull, how will you know that those that are caught are healthy or infected before they are killed?

Lorraine Barrett: Soniech funud yn ôl am ladd moch daear sydd wedi'u heintio. Gyda'ch rhaglen ddifa arfaethedig, sut y byddwch yn gwybod a yw'r rhai sy'n cael eu dal yn rhai iach ynteu wedi'u heintio cyn iddynt gael eu lladd?

4.00 p.m.

Elin Jones: You will know, Lorraine, from the advice that I sought, which led to this decision, that I commissioned modelling to show the implications for TB in cattle of a combined approach of badger cull and vaccination, by testing badgers on capture to decide whether to cull or to vaccinate. The modelling advice given to me showed an almost counterintuitive result, in that it clearly showed the combined cull/vaccination programme to be a high-risk strategy that could result in increased incidence of disease. Studies have identified that culling badgers can have a positive impact on the incidence of bovine TB. The first five years of the randomised badger cull trial in England, which led to the ISG report, showed an average 23 per cent reduction in confirmed cattle breakdowns, and an additional 54 per cent reduction in the two years following the trial. The randomised badger culling trials did not include measures to limit the disease in cattle, such as movement restrictions, and the ISG report said that badger culling can reduce rates of TB in cattle, but that there were practical problems in the delivery of a badger cull. The report outlined the criteria believed necessary for any badger cull to be successful and, consequently, any cull of badgers in Wales would not replicate the previous trials, but apply the lessons learned from them. Those lessons would include implementing strict control measures alongside badger culling, taking account of the benefits in geographical location and natural boundaries, and ensuring effective delivery, managed by Government and implemented by trained personnel. I give that assurance to Lorraine, as she raised that point in her contribution. Additionally, any area in which a cull is carried out would be significantly larger than the RBCT areas to maximise the benefits.

Elin Jones: Gwyddoch, Lorraine, o'r cyngor a geisiais, ac a arweiniodd at y penderfyniad hwn, fy mod wedi comisiynu proses fodolu i ddangos yr hyn y byddai dull cyfun o ddifa a brechu moch daear yn ei olygu i TB mewn gwartheg, drwy brofi moch daear ar ôl eu dal er mwyn penderfynu a ddylid eu difa ynteu eu brechu. Dangosodd y cyngor modelu imi ganlyniad a oedd yn groes i synnwyr bron, oherwydd dangosai'n glir fod y rhaglen o ddifa/brechu gyfun yn strategaeth mawr ei risg a fyddai'n gallu arwain at gynnydd yn nifer yr achosion o'r clefyd. Mae astudiaethau wedi dangos y gall difa moch daear gael effaith gadarnhaol ar nifer yr achosion o TB gwartheg. Yn ystod pum mlynedd cyntaf yr hap-dreial o ddifa moch daear yn Lloegr, treial a arweiniodd at adroddiad y Grŵp Gwyddonol Annibynnol, gwelwyd, ar gyfartaledd, ostyngiad o 23 y cant yn nifer yr achosion o TB mewn gwartheg wedi'u cadarnhau, ynghyd â gostyngiad pellach o 54 y cant yn y ddwy flynedd ar ôl y treial. Nid oedd yr hap-dreialon difa moch daear yn cynnwys mesurau i gyfyngu'r clefyd mewn gwartheg, megis cyfyngiadau ar symud gwartheg, a dywedodd adroddiad y Grŵp Gwyddonol Annibynnol y gall difa moch daear ostwng cyfraddau TB mewn gwartheg, ond bod problemau ymarferol yn codi wrth weithredu rhaglen ddifa. Amlinellodd yr adroddiad y meini prawf y credid eu bod yn angenrheidiol er mwyn i raglen o ddifa moch daear fod yn llwyddiannus, ac o'r herwydd ni fyddai rhaglen i ddifa moch daear yng Nghymru yn ailadrodd y treialon blaenorol, yn hytrach byddai'n defnyddio'r gwersi a ddysgwyd oddi wrthynt. Byddai'r gwersi hynny'n cynnwys gweithredu mesurau rheoli llym ochr yn ochr â difa moch daear, gan ystyried manteision lleoliad daearyddol a ffiniau naturiol, a chan sicrhau bod y rhaglen yn cael ei chyflawni'n effeithiol, yn cael ei rheoli gan y Llywodraeth a'i gweithredu gan bobl wedi'u hyfforddi. Rhoddaf y sicrwydd hwnnw i Lorraine, gan iddi godi'r pwynt hwnnw yn ei chyfraniad. Yn ogystal, byddai unrhyw ardal lle bydd y rhaglen ddifa lawer yn fwy o faint nag ardaloedd yr hap-dreialon difa moch daear er mwyn sicrhau'r manteision gorau posibl.

I would not want anyone listening to this debate to think that organic farming is somehow free of bovine TB. One of the most high-profile organic farms in Wales, the Harris family farm of Ffos-y-ficer, was subject to a devastating TB breakdown earlier this year, and there are other, large and

Ni fyddwn am i neb sy'n gwrando ar y ddadl hon feddwl nad yw TB mewn gwartheg yn effeithio ar ffermio organig. Cafodd un o ffermydd organig amlycaf Cymru, fferm y teulu Harris o Ffos-y-ficer, ei heintio'n ofnadwy â TB yn gynharach eleni, ac y mae ffermydd eraill, mawr a bach, yn organig a

small, organic and conventional farms that are subject to TB breakdowns.

chonfensiynol sydd â'u buchesi wedi'u heintio â TB.

The Order that the motion proposes to annul provides Welsh Ministers with legal powers in relation to bovine TB to manage a badger cull using prescribed methods and to vaccinate badgers where possible and appropriate in future. It also provides powers of entry for these purposes. The consultation on the Order ran for 14 weeks, which is longer than the standard Assembly Government consultation period. Of the 741 respondents who answered questions posed in the consultation, 50 per cent were against a badger cull alongside additional cattle restrictions, and 49 per cent were for the measure. Of those against the cull, 42 per cent were from outside the UK. Of the Welsh respondents, 85 per cent were in favour of a badger cull. Some 86 per cent of respondents to the consultation also agreed that a Government-led cull was the best option, and this included respondents who were against culling in principle.

Mae'r Gorchymyn y bwriedir i'r cynnig ei ddirymu yn rhoi i Weinidogion Cymru bwerau cyfreithiol o safbwynt TB mewn gwartheg i reoli rhaglen o ddifa moch daear gan ddefnyddio dulliau wedi eu rhagnodi a brechu moch daear lle bynnag y bydd hynny'n bosibl ac yn briodol yn y dyfodol. Mae hefyd yn rhoi pwerau i fynd i mewn i safleoedd at y dibenion hyn. Parhaodd yr ymgynghoriad ar y Gorchymyn am gyfnod o 14 wythnos, sy'n hwy na chyfnod ymgynghori safonol Llywodraeth y Cynulliad. O'r 741 o ymatebwyr a atebodd y cwestiynau a ofynnwyd yn yr ymgynghoriad, yr oedd 50 y cant yn erbyn rhaglen ddifa ochr yn ochr â chyfyngiadau ychwanegol ar wartheg, ac yr oedd 49 y cant o blaid y mesur. O'r rheini a oedd yn erbyn y rhaglen ddifa, yr oedd 42 y cant ohonynt o'r tu allan i'r DU. O'r ymatebwyr o Gymru, yr oedd 85 y cant o blaid rhaglen i ddifa moch daear. Yr oedd oddeutu 86 y cant o'r rhai a ymatebodd i'r ymgynghoriad hefyd yn cytuno mai rhaglen ddifa dan arweiniad y Llywodraeth oedd y dewis gorau, ac yr oedd y ffigur hwn yn cynnwys ymatebwyr a oedd yn erbyn egwyddor difa.

The Order confers the necessary powers for a Government-led cull. A Government-led cull is better than simply issuing licenses under the Protection of Badgers Act 1992, which would permit individual farmers or landowners to destroy badgers. Those powers are already available to me, but I have decided that a Government-led cull is preferable. That is why this Order is necessary. It is preferable because it will deliver a sustained, co-ordinated and effective cull alongside additional cattle controls, and so result in a greater reduction of TB in cattle.

Mae'r Gorchymyn yn rhoi'r pwerau angenrheidiol ar gyfer rhaglen ddifa dan arweiniad y Llywodraeth. Mae rhaglen ddifa dan arweiniad y Llywodraeth yn well na mynd ati i gyflwyno trwyddedau dan Ddeddf Gwarchod Moch Daear 1992, a fyddai'n caniatáu i ffemwyr neu dirfeddianwyr unigol ddinistrio moch daear. Mae'r pwerau hynny eisoes ar gael imi, ond yr wyf wedi penderfynu mai rhaglen ddifa dan arweiniad y Llywodraeth fyddai orau. Dyna pam y mae angen y Gorchymyn hwn. Dyna'r dewis gorau oherwydd bydd yn cynnig rhaglen ddifa gynaliadwy, gydgysylltiedig ac effeithiol ochr yn ochr â mesurau ychwanegol i reoli gwartheg, a bydd felly'n arwain at fwy o ostyngiad yn nifer yr achosion o TB mewn gwartheg.

The legislation under discussion today is enabling legislation. I will be considering further ecological and logistical advice before taking a final decision on using this legislation to undertake a cull of badgers in north Pembrokeshire. I will continue to ensure that the Assembly is informed of progress with the 'One Wales' commitment to vigorously pursue the eradication of bovine TB in Wales. I am already committed to providing an annual update to the Rural Development Sub-committee on TB eradication, and in future, this will, of course, include an ongoing analysis of any cull undertaken in the intensive action pilot area.

Deddfwriaeth alluogi yw'r ddeddfwriaeth dan sylw heddiw. Byddaf yn ystyried cyngor logistaidd ac ecolegol pellach cyn gwneud penderfyniad terfynol ynghylch defnyddio'r ddeddfwriaeth hon i gynnal rhaglen difa moch daear yng ngogledd sir Benfro. Byddaf yn parhau i sicrhau bod y Cynulliad yn cael gwybod am y cynnydd a wneir o ran yr ymrwymiad yn 'Cymru'n Un' i fynd ati'n egniol i ddileu TB mewn gwartheg yng Nghymru. Yr wyf eisoes wedi ymrwymo i ddarparu diweddiariad blynyddol i'r Is-bwyllgor Datblygu Gwledig ar ddileu TB, ac yn y dyfodol bydd hwn, wrth gwrs, yn cynnwys dadansoddiad parhaus o unrhyw raglen ddifa a gynhelir yn yr ardal beilot triniaeth ddwys.

I end by reminding everyone that this Order does not affect the status of badgers as a protected species under the Protection of Badgers Act 1992, and any illegal activity will be subject to prosecution by the police. I urge Members to reject this annulment Order.

Hoffwn gloi drwy atgoffa pawb nad yw'r Gorchymyn hwn yn effeithio ar statws moch daear fel rhywogaeth a warchodir dan Ddeddf Gwarchod Moch Daear 1992, ac y bydd yr heddlu'n erlyn am unrhyw weithgarwch anghyfreithlon. Anogaf yr Aelodau i wrthod y Gorchymyn dirymu hwn.

Peter Black: I thank everyone who has contributed to this debate. In preparation for this debate, I received a letter from the Farmers Union of Wales, which suggested that this motion is the work of vegetarians and animal lovers—as if that was an insult. However, I am a committed carnivore and I do not find badgers particularly cuddly, but I object to a protected species being culled on the basis of inconclusive scientific evidence from a flawed pilot study.

Peter Black: Diolch i bawb sydd wedi cyfrannu at y ddadl hon. Wrth baratoi ar gyfer y ddadl hon, cefais lythyr gan Undeb Amaethwyr Cymru, a awgrymai mai gwaith llysiu-wyr ac addolwyr anifeiliaid yw'r cynnig hwn—fel pe bai hynny'n sarhad. Fodd bynnag, yr wyf yn fwytâwr cig ymroddedig ac nid wyf yn credu bod moch daear yn bethau annwyl iawn, ond yr wyf yn gwrthwynebu difa rhywogaeth a warchodir ar sail tystiolaeth wyddonol amhendiant o astudiaeth beilot wallus.

Since we tabled this motion, I have been astounded, not by the number of e-mails and letters that I have received opposing the cull, but by the large number of correspondence from north Pembrokeshire and Ceredigion, mostly from landowners and people with livestock of their own or significant experience of managing cattle. The claimed overwhelming support for this cull in the north Pembrokeshire area is clearly not as solid as claimed, with many residents concerned that the cull is taking place without clear scientific evidence to support it, that it threatens the integrity of the natural environment in which they live and that the legislation empowers Government agents to enter their land to carry out the cull without their consent.

Ers inni gyflwyno'r cynnig hwn, yr wyf wedi fy syfrdanu, nid gan nifer y negeseuon e-bost a'r llythyrau yr wyf wedi eu cael yn gwrthwynebu'r difa, ond gan yr holl ohebiaeth o ogledd sir Benfro a Cheredigion, yn bennaf oddi wrth dirfeddianwyr a phobl sydd â da byw eu hunain neu sydd â phrofiad helaeth o reoli gwartheg. Mae'n amlwg nad yw'r gefnogaeth ysgubol honedig i'r rhaglen ddifa hon yng ngogledd sir Benfro mor gadarn ag yr honnir: mae nifer o'r trigolion yn pryderu bod y rhaglen ddifa'n mynd rhagddi heb dystiolaeth wyddonol glir i'w chefnogi, ei bod yn bygwth cyfannwydd yr amgylchedd naturiol lle maent yn byw, a bod y ddeddfwriaeth yn rhoi pwerau i asiantwyr y Llywodraeth fynd ar eu tir i wneud y gwaith difa heb eu caniatâd.

I listened to Rhodri Glyn Thomas, Lesley Griffiths and the Minister argue that, if this legislation is approved, the cull could go ahead anyway by licensing individual farmers to carry it out. I find that hard to believe, because, in doing so, you would be opposing not only the will of the Assembly, but you would also not get the 100 per cent coverage that you require. You would probably be in breach of animal welfare regulations, and you would also leave yourself wide open to a judicial review. It seems that that is a red herring, which should not be taken into account.

Gwrandewais ar Rhodri Glyn Thomas, Lesley Griffiths a'r Gweinidog yn dadlau, os caiff y ddeddfwriaeth hon ei chymeradwyo, y gallai'r difa fynd rhagddo pa un bynnag drwy drwyddedu ffermwyr unigol i'w wneud. Yr wyf yn ei chael yn anodd credu hynny oherwydd, drwy wneud hynny, byddech yn mynd yn groes i ewyllys y Cynulliad yn un peth. Ond yn ogystal ni fyddech yn gallu sicrhau bod y difa'n digwydd ar draws yr ardal gyfan, fel yr ydych am iddo ddigwydd. Mae'n debyg y byddech yn gweithredu'n groes i reoliadau lles anifeiliaid, a byddech hefyd yn eich gadael eich hun yn agored i adolygiad barnwrol. Mae'n ymddangos mai codi sgwarnogod yw hyn, ac ni ddylid cymryd sylw ohono.

Many have pointed out that badger culling is not cost-effective. The amount of cattle TB prevented by culling is miniscule compared with effective cattle controls. If you test and remove TB effectively from cattle, badger TB declines; that is a fact. It is also the case that culling has been tried elsewhere and abandoned. Even the Republic of Ireland is considering abandoning its cull, because although reduction in bovine TB rates in cattle has been evident, the rate of decline has been no better than in Northern Ireland, where effective management of herds and control has also had an impact.

Mae llawer wedi dweud nad yw difa moch daear yn gost-ffeithiol. Bach iawn yw nifer yr achosion o TB mewn gwartheg sy'n cael eu hatal drwy ddifa o'i gymharu â mesurau effeithiol i reoli gwartheg. O brofi am TB a dileu'r clefyd yn effeithiol mewn gwartheg, mae nifer yr achosion o TB mewn moch daear yn gostwng; mae hynny'n ffaith. Mae hefyd yn wir bod difa wedi'i dreialu mewn mannau eraill ac y rhoddwyd y gorau iddo. Mae hyd yn oed Gweriniaeth Iwerddon yn ystyried rhoi'r gorau i'w rhaglen ddifa, oherwydd er bod gostyngiad wedi bod yn nifer yr achosion o TB mewn gwartheg, nid oedd cyfradd y gostyngiad hwnnw ddim gwell nag yng Ngogledd Iwerddon, lle mae gwaith rheoli buchesi a mesurau rheoli effeithiol hefyd wedi cael effaith.

On the basis of the same evidence available in England—

Ar sail yr un dystiolaeth ag sydd ar gael yn Lloegr—

Alun Davies "rose"—

Alun Davies "a gododd"—

Peter Black: I am not taking an intervention. On the basis of the same evidence, a decision has been taken not to have a cull in England. Why is it that two different Ministers can come to different conclusions when faced with the same facts? It is a matter that has also puzzled Dr Robbie McDonald, head of the wildlife and emerging disease programme at DEFRA's food and environmental research association. I understand that he is an adviser to the Welsh Government's TB eradication board, and he has stated publicly that culling badgers would make bovine TB worse and that farmers need to start backing the vaccination programme. In fact, new field trials in the Republic of Ireland to stop the spread of TB in cattle, by vaccinating badgers rather than exterminating them, is showing good results, according to reports that I have read in "The" "Irish Times".

Peter Black: Nid wyf am gymryd ymyriad. Ar sail yr un dystiolaeth, gwnaed penderfyniad i beidio â difa yn Lloegr. Sut y gall dau Weinidog gwahanol ddod i gasgliadau gwahanol a hwythau wedi cael yr un ffeithiau? Mae'n fater sydd wedi peri dryswch i Dr Robbie McDonald hefyd, pennaeth y rhaglen bywyd gwyllt a chlefydau sy'n datblygu yng nghymdeithas ymchwil amgylcheddol a bwyd DEFRA. Deallaf ei fod yn gynghorydd i fwrdd dileu TB Llywodraeth Cymru, a'i fod wedi dweud yn gyhoeddus y byddai difa moch daear yn gwaethygu problem TB mewn gwartheg a bod angen i ffermwyr ddechrau cefnogi'r rhaglen frechu. Yn wir, yn ôl adroddiadau a ddarllenais yn "The" "Irish Times," mae treialon maes newydd yng Ngweriniaeth Iwerddon i atal TB rhag ymledu ymhlith gwartheg, drwy frechu moch daear, yn hytrach na'u difa, yn dangos canlyniadau da.

Brynle Williams "rose"—

Brynle Williams "a gododd"—

Peter Black: The big increase in bovine TB in Wales came following restocking after the foot and mouth outbreak, which we must acknowledge. However, although there has been a significant increase in the numbers of infected cattle identified, the incidence of bovine TB in cattle is not rising, does not reflect on, and is therefore probably independent of, the situation among badgers. A cull of badgers is unlikely to yield long-term benefits. If there is any impact on bovine TB in cattle, it is likely to be adverse due to the disturbance of the badger population that a cull would produce. It is possible that the outcome will be a small wide-ranging population of badgers infected with bovine TB.

Peter Black: Gwelwyd y cynnydd mawr mewn TB yng Nghymru yn dilyn ailstocio ar ôl yr achosion o glwy'r traed a'r genau, a rhaid inni gydnabod hynny. Fodd bynnag, er bod cynnydd sylweddol wedi bod yn nifer y gwartheg heintus a nodwyd, nid yw amllder TB mewn gwartheg yn codi, nid yw'n adlewyrchu'r sefyllfa ymysg moch daear, ac y mae'n debygol felly ei fod yn annibynnol ar y sefyllfa honno. Nid yw rhaglen o ddifa moch daear yn debygol o sicrhau manteision hirdymor. Os bydd unrhyw effaith ar TB mewn gwartheg, mae'n debygol o fod yn effaith andwyol oherwydd y modd y byddai'r rhaglen ddifa yn aflonyddu ar y boblogaeth moch daear. Mae'n bosibl mai'r canlyniad fydd poblogaeth fach ac eang o foch daear wedi'u heintio â TB.

The Minister and others make a good case with regards to the cost to the Welsh Government of bovine TB in cattle. However, in recent years, the number of cattle tested has risen from around 600,000 in 2002 to over 1.4 million in 2008. There is no more TB in cattle today than there was in 2002, just a gingered-up system for detecting it.

Mae'r Gweinidog ac eraill yn cyflwyno dadl dda ynghylch cost TB mewn gwartheg i Lywodraeth Cymru. Er hynny, dros y blynyddoedd diwethaf mae nifer y gwartheg a brofwyd wedi codi o oddeutu 600,000 yn 2002 i dros 1.4 miliwn yn 2008. Nid yw TB mewn gwartheg yn fwy cyffredin heddiw nag yr oedd yn 2002, dim ond bod gennym system fwy trylwyr ar gyfer ei ddarganfod.

4.10 p.m.

The rise in overall costs is explained entirely by changes in husbandry and testing, and it has not been influenced by changes in the prevalence of bovine TB. In the belief that the disease is out of control, a decision has been taken to slaughter all inconclusive reactors immediately. In 2008, 230 inconclusive testers were sent to slaughter. Halfway through the current year, over 800 have already been sent to slaughter. Over this year, there will be at least a fivefold increase on the

Newidiadau mewn hwsmonaeth a phrofi sydd i gyfrif am y cynnydd yn y costau cyffredinol, nid newidiadau yn nifer yr achosion o TB. Gan gredu bod y clefyd wedi mynd yn rhemp, gwnaed penderfyniad i ladd pob anifail sydd wedi adweithio'n amhendiant i'r prawf TB ar unwaith. Yn 2008, anfonwyd 230 o wartheg a adweithiodd yn amhendiant i'r prawf i'w lladd. Hanner ffordd drwy'r flwyddyn bresennol, mae dros 800 eisoes wedi eu hanfon i'w lladd. Yn ystod y

previous year. I do not know whether badgers infect cattle with bovine TB—no-one does. The data is insufficient and/or contradictory. There is no doubt that the baseline of infection in badgers is relatively high, but given that the trend in cattle is downwards, those figures cannot support a hypothesis that badger-to-cattle transmission occurs to any significant degree. In other words, the whole foundation of the case for the cull is undermined.

flwyddyn hon, bydd o leiaf bum gwaith yn fwy o wartheg yn cael eu lladd na'r flwyddyn flaenorol. Wn i ddim a yw moch daear yn heintio gwartheg â TB—ni wŷr neb. Mae'r data'n annigonol a/neu'n anghyson. Nid oes dim amheuaeth nad yw llinell sylfaen yr haint mewn moch daear yn gymharol uchel, ond o ystyried bod y duedd ar i lawr mewn gwartheg, ni all y ffigurau hynny gefnogi damcaniaeth fod moch daear yn trosglwyddo'r haint i wartheg i raddau sylweddol. Mewn geiriau eraill, caiff holl sylfaen y ddatl dros y rhaglen ddifa ei thanseilio.

The last significant point that I want to make is to do with the geography of the cull area. It has been made already, but it is worth repeating that, apart from the sea, there are no hard boundaries that will prevent perturbation and infection in adjoining areas. The fact is that substantial reductions in cattle TB incidence could be achieved by improving cattle-based control measures. I welcome the measures that the Minister is introducing in this regard. Such measures include introducing more thorough controls on cattle movements through zoning or herd attestation; the strategic use of testing in both routine and pre-movement testing; quarantine of purchase cattle; shorter testing intervals; careful attention to breakdowns in areas that are currently at low risk; and whole herd slaughter for chronically affected herds. In my view, and that of many others, the Minister needs to apply all of these measures thoroughly and uniformly before even considering culling a protected species. She must explore vaccination as an alternative. If it is considered to be cumbersome, surely so must be the trapping, shooting and incineration of badgers.

Mae fy mhwynt pwysig diwethaf yn ymwneud â daearyddiaeth ardal y difa. Fe'i pennwyd eisoes, ond y mae'n werth ailadrodd nad oes, heblaw am y môr, ffiniau pendant a fydd yn atal y rhaglen rhag aflonyddu ar foch daear mewn ardaloedd cyfagos gan heintio'r ardaloedd hynny. Y ffaith yw y gellid sicrhau gostyngiadau sylweddol yn nifer yr achosion o TB mewn gwartheg drwy wella mesurau rheoli gwartheg. Croesawaf y mesurau y mae'r Gweinidog yn eu cyflwyno i'r perwyl hwn. Mae mesurau o'r fath yn cynnwys cyflwyno mesurau rheoli mwy trylwyr ar symud gwartheg drwy ddynodi parthau neu ardystio buchesi; defnyddio profion yn strategol gyda phroffion rheolaidd a phroffion cyn symud; rhoi gwartheg sy'n cael eu prynu mewn cwarantyn; llai o fwch rhwng profion; sylw gofalus i achosion a gadarnhawyd mewn ardaloedd lle nad yw TB yn gyffredin ar hyn o bryd; a lladd buches gyfan os yw'r clefyd yn effeithio ar y fuches honno drwy'r amser. Yn fy mam i, ac ym mam llawer o bobl eraill, mae angen i'r Gweinidog weithredu'r holl fesurau hyn yn drylwyr ac yn gyson cyn hyd yn oed ystyried difa rhywogaeth a warchodir. Rhaid iddi bwysu a mesur brechu fel dewis amgen. Os ystyrir bod hynny'n drafferthus, onid yw dal moch daear mewn maglau, eu saethu a'u llosgi hefyd yn drafferthus?.

The proposed cull of badgers in north Pembrokeshire is inhumane, unnecessary and based on inconclusive and dubious evidence. The proposed trial is not only unscientific; it will prove difficult to evaluate, because of the other control measures being taken. It will be impossible to properly assess the impact of the cull as a stand-alone measure. It is also my view that taking this action will bring the Assembly into disrepute. Once more, policy is being dictated by a significant lobby group in contradiction to the evidence. By tabling this motion today, a few of us hope that reason will prevail, and that this cull is halted to give other measures longer to take effect. I know that party whips have been at work, but I would ask those Assembly Members who have a conscience in this matter to exercise their vote accordingly and to vote in favour of annulling this legislation.

Mae'r rhaglen arfaethedig o ddifa moch daear yng ngogledd sir Benfro yn greulon, yn ddiangen ac yn seiliedig ar dystiolaeth amhendant ac amheus. Nid yn unig y mae'r treial arfaethedig yn anwyddonol; bydd yn anodd ei werthuso oherwydd defnyddir mesurau rheoli eraill hefyd. Bydd yn amhosibl asesu effaith y difa'n briodol fel mesur annibynnol. Yr wyf hefyd o'r farn y bydd gweithredu fel hyn yn dwyn anfri ar y Cynulliad. Unwaith eto, y mae'r polisi'n cael ei lywio gan grŵp lobiö sylweddol yn groes i'r dystiolaeth. Drwy gyflwyno'r cynnig hwn heddiw, mae rhai ohonom yn gobeithio y bydd synnwyr yn drech, ac y caiff y rhaglen ddifa hon ei hatal er mwyn rhoi mwy o amser i fesurau eraill gael effaith. Gwn fod chwipiaid y pleidiau wedi bod wrth eu gwaith, ond byddwn yn gofyn i'r Aelodau Cynulliad hynny sydd â chydwybod yn y mater hwn fwrw eu pleidlais yn unol â hynny a phleidleisio o blaid dirymu'r ddeddfwriaeth hon.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw bod y cynnig yn cael ei dderbyn. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, gohiriwn y bleidlais tan y cyfnod pleidleisio.

The Presiding Officer: The proposal is that the motion be agreed. Is there any objection? I see that there is. Therefore, the vote will be deferred until voting time.